

Київський національний торговельно–економічний університет
Кафедра економіки і фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

за матеріалами ТОВ «Центр Електронних Технологій», м. Біла Церква

Студентки 2 курсу 2–м групи,
Заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка підприємства»

Шандурської
Марини
Юріївни

Науковий керівник –
к.е.н., доцент

Вавдійчик Ірина
Миколаївна

Гарант освітньої програми
д–р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ – 2018

З М І С Т

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Економічний зміст і класифікація оборотних активів підприємства.....	7
1.2. Базові теоретичні положення управління оборотними активами підприємства.....	18
1.3. Методичні підходи до обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства	35
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»	
2.1. Аналіз динаміки обсягу та структури оборотних активів підприємства.....	45
2.2. Аналіз джерел фінансування оборотних активів підприємства	57
2.3. Оцінка ефективності управління оборотними активами підприємства.....	64
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»	
3.1. Обґрунтування потреби в оборотних активах підприємства на плановий період	79
3.2. Розробка плану фінансування оборотних активів.....	87
3.3. Оцінка шляхів підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства.....	95
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	107

АНОТАЦІЯ

Шандурська М.Ю. «Управління оборотними активами підприємства» (за матеріалами ТОВ «Центр Електронних Технологій», м. Біла Церква). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам управління оборотними активами. Представлена робота дозволяє дослідити основні засади та методи управління активами підприємства.

Ключові слова: управління, оборотні активи, ефективність.

ABSTRACT

Shandurskaya M.U. "Management of current assets of the enterprise" (based on the materials of "Center Electronic TECHNOLOGIES", Bila Church). – Manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualification paper is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of managing current assets. The presented work allows studying the basic principles and methods of asset management of the enterprise.

Key words: management, assets, efficiency.

Key words: management, current assets, efficiency.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток ринкових відносин в Україні підвищує відповідальність і самостійність підприємств у розробці та прийнятті управлінських рішень із забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності. Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, але одним із ключових є забезпеченість підприємства оборотними активами, механізму їх планування і формування, аналізу ефективності використання. В майні підприємств оборотні активи займають високу частку. Це наймобільніша частина активів, від стану і раціонального використання яких багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Результати діяльності підприємства значною мірою визначаються повнотою, комплексністю та своєчасністю управлінських рішень щодо оборотних активів. В розрізі питання про управління підприємством суттєвого значення набуває управління оборотними активами, раціональна побудова якого сприяє досягненню стабільного фінансового стану, конкурентоспроможності на ринку. Саме тому проблема управління оборотними активами підприємства є актуальною. Оборотні активи володіють пріоритетною роллю в забезпеченні платоспроможності, рентабельності та інших цільових результатів операційної діяльності підприємства.

Складність управління оборотними активами обумовлена наявністю у їх переліку великої кількості складових елементів (матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій, грошових коштів), кожен з яких потребує індивідуалізації управління. Окрім того, динамічність зовнішнього середовища, розвиток управлінських та інформаційних технологій, потребує постійного удосконалення процесу управління оборотними активами на підприємстві.

Аналіз оборотних активів дозволяє визначити рівень забезпеченості підприємства оборотними активами та виявити резерви підвищення ефективності їх функціонування. Розробка управлінських рішень щодо визначення потреби підприємства в оборотних активах, обґрунтування заходів щодо досягнення їх планового обсягу на підприємстві є досить актуальною для практики господарювання. Сучасна господарська практика потребує прийняття управлінських рішень щодо оборотних активів, які використовують як надбання сучасних наукових розробок в галузі фінансового менеджменту, так і практичні рекомендації щодо їх реалізації.

Дослідження зазначених проблем представляє як теоретичний, так і практичний інтерес і визначає доцільність розробки концепції вдосконалення політики управління оборотними активами підприємства в умовах ринку.

Метою випускної кваліфікаційної роботи дослідження теоретичних засад та практичних аспектів управління оборотними активами підприємства обґрунтування напрямів його удосконалення.

Поставлена мета зумовила вирішення наступних основних **завдань**:

- розкриття економічного змісту і класифікації оборотних активів підприємства;
- розкриття базових теоретичних положень управління оборотними активами підприємства;
- розкриття методичних підходів до обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства;
- дослідження динаміки обсягу та структури оборотних активів підприємства;
- аналіз джерел фінансування оборотних активів підприємства;
- оцінювання ефективності управління оборотними активами підприємства;
- оцінювання шляхів підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства;

- обґрунтування потреби в оборотних активах підприємства на плановий період;
- розробка балансу обігових коштів на плановий період.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотними активами підприємства.

Предметом дослідження виступають теоретичні засади та практичні аспекти управління оборотними активами підприємства.

При написанні роботи були використані літературні джерела вітчизняних та зарубіжних фахівців з проблем управління оборотними активами підприємства, нормативні, законодавчі акти України, інформація бухгалтерської і статистичної звітності підприємства – об'єкту написання випускної кваліфікаційної роботи.

Емпіричною базою дослідження є фінансова звітність ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки. За 2017 рік фінансово-господарська діяльність досліджуваного підприємства характеризувалась такими показниками: обсяг товарообороту 1659,2 тис.грн., сума чистого прибутку – 69,87 тис.грн., середній обсяг активів – 1151,3 тис.грн., середній обсяг оборотних активів – 936,9 тис.грн.

Методи дослідження. Випускна кваліфікаційна робота ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження – методи горизонтального та вертикального (структурного) аналізу, економіко-статистичний метод, метод техніко-економічних розрахунків та метод абсолютних різниць дослідження.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці українських та зарубіжних дослідників з проблематики управління оборотними активами підприємства, законодавчі та нормативні акти України, що регулюють діяльність підприємств, матеріали спеціалізованих видань. У практичній частині дослідження використовувались дані бухгалтерського обліку та

звітності ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»: «Баланс», «Звіт про фінансові результати», примітки до річної фінансової звітності тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів проведеного дослідження спрямоване на підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ».

Апробація. За результатами проведеного дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Управління оборотними активами: сутність та основні етапи», яка увійшла у збірник наукових статей студентів КНТЕУ «Економіка та фінанси підприємства». (Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. - Ч. 1. - 364 с., с. 127-131).

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 119 сторінках комп'ютерного тексту, містить 25 таблиць, 2 рисунка, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 63 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст і класифікація оборотних активів підприємства

Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, але одним із ключових є забезпеченість підприємства оборотними активами, механізму їх планування і формування, аналізу ефективності використання. Це наймобільніша частина активів, від стану і раціонального використання яких багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Від обсягу, структури та швидкості руху оборотних активів залежать можливості підприємства щодо нарощення обсягів діяльності, рівень ліквідності, платоспроможності та рентабельності підприємства. Стан та ефективність їхнього використання – одна з головних умов ефективної діяльності підприємства, саме цим пояснюється актуальність вивчення теоретичних та практичних аспектів управління оборотними активами.

Сучасні умови господарювання вимагають прийняття обґрунтованих управлінських рішень, які базуються на глибокому синтезі досягнень сучасної теорії фінансового менеджменту та практичних рекомендацій щодо їх застосування. Подальший розвиток систем і механізмів управління, зокрема оборотними активами, потребує поглибленого дослідження теоретичних підходів та визначень цієї категорії, і насамперед розгляду її характеристик.

Дослідження теоретичних засад управління оборотними активами підприємства представлено в працях багатьох сучасних науковців. Серед низки теоретичних досліджень можна виокремити роботи І.О. Бланка, Н.М.

Грабової, Г.В. Савицької, О.С. Філімоненкова, В.В. Ковальова, В.І.Пазинича, А.В. Шулешко, Поддєрьогіна А.М., Ткаченко Н.М. та багатьох інших.

За визначенням проф. Бланка І.О під поняттям оборотні (поточні) активи розуміють «сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаються протягом одного операційного циклу» [6].

А.М. Поддєрьогін використовує поняття «оборотні активи» та «оборотні ресурси» і зазначає, що «це кошти, авансовані в оборотні фонди для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [48, с. 187]. В даному визначенні присутні такі сутнісні характеристики: наявність грошового характеру, постійна оборотність, забезпечення господарської діяльності підприємства та прибуток як результат їх використання. Тобто, в даному визначенні концентрується увага на призначенні оборотних активів та цілях їх використання, що висвітлює одну з основних цілей існування підприємства. Здійснення ефективної господарської діяльності, шляхом ефективного використання оборотних активів, забезпечує отримання бажаного результату, а саме прибутку.

Відображення сутнісної характеристики оборотних активів як економічної категорії представлено в підручнику [32], де оборотні активи розглядаються як «сукупність економічних ресурсів підприємства, що знаходяться в постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж одного операційного циклу (одного року) та в повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену продукцію» [32].

Мельничук К.С. пропонує розглядати оборотні активи з позиції часу перетворення їх на грошові кошти: «оборотними (поточними) активами вважаються такі активи, які можуть бути перетворені в грошові кошти протягом одного року» [41, с.219].

Подібний підхід до визначення оборотних активів представляє Римарчук А.М.: «оборотні кошти підприємства – активи, які протягом одного календарного року можуть бути перетворені на гроші». Крім цього автори пропонують наступне визначення оборотних коштів : «Оборотні кошти – це грошові ресурси, що їх вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції» [50, с.65]. Аналогічно для визначення сутності оборотних активів Самсонов Н.Ф поділив їх на нормовані та ненормовані оборотні засоби. Нормовані оборотні засоби кореспондують з власними оборотними засобами, так як дають можливість розраховувати економічно обґрунтовані нормативи по відповідним видам оборотних засобів.

Ковалев В.В. визначає оборотні активи як «активи підприємства, відновлювані з визначеною регулярністю для забезпечення поточної діяльності, вкладення в які як мінімум одноразово обертаються протягом року або одного виробничого циклу» [25].

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи підприємства – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом одного операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [42].

Бланк І.О. визначає оборотні активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що використовуються переважно в операційній його діяльності та повністю споживаються впродовж одного операційного циклу або одного поточного року [6]. В даному визначенні крім поданих вище додається ще одна важлива сутнісна характеристика даного поняття, а саме використання протягом одного операційного циклу (року). В першу чергу дана сутнісна характеристика дає можливість розділяти такі поняття як «оборотні активи» та «необоротні активи», що розділяються за терміном їх

використання. Також вона дає змогу окреслити період використання оборотних активів, що охоплює проміжок часу від придбання запасів до отримання грошових коштів від реалізації готової продукції та товарів.

При визначенні сутності поняття «оборотні активи», доцільно додати ще таку сутнісну характеристику як ритмічність використання. Оскільки використання оборотних активів відбувається послідовно, відповідно до розроблених планів чи програм підприємства. Тобто це злагоджений процес, який має певні строки виконання для кожного етапу (складової). Звісно вони можуть змінюватися, коригуватися, що є основою ефективного їх здійснення, але при цьому все одно зберігається сама суть та послідовність даного процесу. Більш загальноживаним є ритмічність виробництва, однак, ритмічність притаманна і дебіторській заборгованості, і грошовим коштам. Адже це чіткі процеси по наданню товарів покупцям, відстроченню на певний визначений термін та поверненню грошових коштів на підприємство згідно укладених договорів.

Вважаємо за доцільне виділити ще таку сутнісну характеристику оборотних активів як взаємопов'язаність їх структурних складових. Складові оборотних активів на відміну від необоротних тісно взаємопов'язані та послідовно впливають одна з одною. При ефективному управлінні оборотними активами їх обсяг регламентується та обмежується, що зумовлено багатьма факторами, а саме розміром підприємства, його політикою управління оборотними активами, раціональністю розподілу і використання коштів та інші. Тобто дана сутнісна характеристика показує тісний зв'язок між структурними складовими оборотних активів.

Також, на нашу думку, доцільним буде розширення однієї сутнісної характеристики, а саме – результатом використання оборотних активів є прибуток. Здійснений нами аналіз різних економічних джерел дає змогу зробити висновок, що вчені які виділяли у своїх визначення поняття «оборотні активи» цілі їх використання обмежувалися лише отриманням

прибутку. Однак, на нашу думку, результатом використання оборотних активів можуть бути різні економічні ефекти, а саме дохід від реалізації продукції та послуг, валовий прибуток, чистий прибуток, прямі доходи. Також у зв'язку з розвитком ціннісно-орієнтованого управління підприємством можна виділити такий ефект як максимізація ринкової вартості та добробуту власників.

Проведений аналіз сутності поняття «оборотні активи» та їх сутнісних характеристик, виділених різними вченими та доповненими нашими власними, дає змогу їх узагальнити та систематизувати: поєднує у собі матеріально-речову та вартісну форму капіталу; має грошовий характер; постійна оборотність; структурна трансформація; використовується протягом одного операційного циклу (року); забезпечує господарську діяльність підприємства; результатом використання є прибуток, прямі доходи та інші економічні ефекти; ритмічність використання; взаємопов'язаність структурних складових.

Результати досліджень різних підходів науковців до визначення поняття «оборотні активи» дають можливість стверджувати, що правильне розуміння даного поняття є дуже важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Однак, слід відзначити, що значна частина визначень характеризує дане поняття дещо однобоко і не висвітлює всієї її сутності. Виділення основних сутнісних характеристик поняття «оборотні активи» дало змогу сформулювати власне більш повне визначення. Отже, оборотні активи – сукупність мобільних активів, які ритмічно використовуються протягом одного операційного циклу (року), здійснюють свою структурну трансформацію, з урахуванням взаємопов'язаності їх складових, та забезпечують господарську діяльність підприємства з метою отримання економічних ефектів (прибутку, прямого доходу).

До основних ознак, які притаманні оборотним активам можна віднести їх мобільність, яка визначає здатність оборотних активів

забезпечувати внаслідок високої ліквідності постійну платоспроможність підприємства; тісна пов'язаність з джерелами, за рахунок яких вони утворені (власні та залучені); досить вузька сфера застосування – обслуговування лише операційної діяльності підприємства.

Оборотні активи підприємства являють собою частину майна підприємства, яка втілена в матеріально–виробничих запасах, не завершених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладеннях. А саме, до оборотних активів належать: запаси; дебіторська заборгованість; гроші; інші оборотні активи. Для більш глибокого розуміння сутності оборотних активів та необхідності управління ними їх класифікують за такими основними ознаками [27].

За характером фінансових джерел формування виділяють валові, чисті й власні оборотні активи. Валові оборотні активи характеризують загальний обсяг оборотних активів, що сформовані за рахунок власного та позикового капіталу.

Чисті оборотні активи (або чистий робочий капітал) визначає ту частину обсягу оборотних активів, що сформована за рахунок власного та довгостроково позикового капіталу

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{ПФЗ}, \quad (1.1)$$

де ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства,

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

ПФЗ – короткострокові фінансові зобов'язання підприємства.

Власні оборотні активи – це та їх частина, що сформована за рахунок власного капіталу підприємства. Суму власних оборотних коштів розраховують як:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{ПФЗ}, \quad (1.2)$$

Де ВОА – сума власних оборотних активів підприємства,

ДПК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства.

За характером участі в операційному процесі виділяють оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства, — це сукупність оборотних активів підприємства у формі запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів, обсягу незавершеної продукції й запасів готової продукції; оборотні активи, що обслуговують фінансовий (грошовий) цикл підприємства, — це сукупність усіх товарно–матеріальних запасів і суми поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням суми кредиторської заборгованості.

За періодом функціонування оборотних активів виділяють постійну частину оборотних активів – це незмінна частина їх розміру, що не залежить від сезонних та інших коливань операційної діяльності підприємства і не пов'язана з формуванням запасів товарно–матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завозу та цільового призначення. Тобто, це мінімальний запас оборотних активів, який необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності. Змінна частина оборотних активів – це запас оборотних активів, який може змінюватись в залежності від сезонного зростання обсягів виробництва та реалізації, необхідністю формування запасів товарно–матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завозу та цільового призначення. У складі цієї частини виділяють середню та максимальну частину оборотних активів.

Залежно від розміщення, умов організації виробництва й реалізації продукції оборотні активи мають різний рівень ліквідності, а отже й ризику використання, тобто високоліквідні, середньо ліквідні, низько ліквідні. Практика господарювання підтверджує, що найбільш ліквідними є кошти в касі, на розрахунковому та валютному рахунках, вкладення в цінні папери.

Менш ліквідними є готова продукція та дебіторська заборгованість покупців. Остання в свою чергу може бути менш чи більш ліквідною.

Найменш ліквідними і з найбільшим ризиком вкладення є оборотні кошти в запасах. Це пояснюється тим, що саме ця частина оборотних активів

найбільш віддалена від моменту реалізації. Ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладення оборотних коштів.

Оборотні активи забезпечують безперервність процесу реалізації товарів на підприємстві. Характерною їх особливістю є швидкість обороту. За швидкістю обороту розрізняють :

- оборотні активи, які мають високу швидкість обертання. До них відносяться запаси продукції підвищеного та сталого попиту, грошові кошти, що обслуговують господарський оборот;
- оборотні активи, які мають середню швидкість обертання – це запаси матеріальних активів в межах нормативу, поточні фінансові вкладення;
- оборотні активи, які мають низьку швидкість обертання, до них належать понаднормативні матеріальні запаси, дебіторська заборгованість.

Оборотні активи є однією з важливих складових частин майна підприємства. Вони забезпечують безперервність виробничого процесу і процесу реалізації готової продукції (робі, послуг), так як одночасно знаходяться на всіх стадіях даного процесу: в грошовій, виробничій і товарній формах.

Під циклом кругообороту оборотних активів підприємства прийнято розуміти процес зміни їх матеріально–речової форми, що систематично повторюється. В процесі виробничої діяльності здійснюється постійна трансформація окремих елементів оборотних засобів. Підприємство за рахунок запасів грошових коштів закупає сировину і матеріали, виробляє продукцію, реалізує її (частково або повністю в кредит), в результаті чого виникає дебіторська заборгованість, яка через певний проміжок часу погашається та перетворюється в грошові кошти.

Оборотні активи постійно приймають участь в забезпеченні процесу виробництва та реалізації продукції, одночасно знаходяться на всіх стадіях

кругообігу коштів. Переходячи з грошової форми вартості у товарну, потім у виробничу, товарну та знову в грошову – оборотні кошти забезпечують безперервність роботи підприємства. Цей процес зміни їх матеріально-речової вартості представляє собою цикл кругообігу оборотних активів (операційний цикл). Таким чином операційний цикл підприємства це період повного обороту всієї суми оборотних активів, в процесі якого відбувається зміна окремих їх видів. Як бачимо, операційний цикл поєднує процес виробництва та реалізації продукції. В зв'язку з цим у складі оборотних активів виділяють оборотні виробничі фонди, які обслуговують сферу виробництва та фонди обертання, які обслуговують процес реалізації продукції.

Найважливішою характеристикою операційного циклу, що істотно впливає на обсяг, структуру й ефективність використання оборотних активів, є його тривалість. Вона включає період часу від моменту витрачання підприємством коштів на придбання вхідних запасів матеріальних оборотних активів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану ним продукцію. Принципова формула, за якою розраховується тривалість операційного циклу підприємства, має вигляд [57]:

$$\text{ТОЦ} = \text{ТОмз} + \text{ТОгп} + \text{ТОдз}, \quad (1.3)$$

де ТОЦ – тривалість операційного циклу підприємства, у днях;

ТОмз – тривалість обороту запасів сировини, матеріалів й інших матеріальних факторів виробництва у складі оборотних активів, у днях;

ТОгп – тривалість обороту запасів готової продукції, у днях;

ТОдз – тривалість інкасації поточної дебіторської заборгованості, у днях.

У процесі управління оборотними активами в межах операційного циклу виділяють дві основні його складові – виробничий цикл підприємства та фінансовий цикл (або цикл грошового обігу) підприємства.

Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, які використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство й закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції покупцям.

Тривалість виробничого циклу підприємства визначається за такою формулою [32]:

$$\text{ТВЦ} = \text{ПОсм} + \text{ПОнв} + \text{ПОгп}, \quad (1.4)$$

де ТВЦ – тривалість виробничого циклу підприємства, у днях;

ПОсм – період обороту середнього запасу сировини, матеріалів і напівфабрикатів, у днях;

ПОнв – період обороту середнього обсягу незавершеного виробництва, у днях;

ПОгп – період обороту середнього запасу готової продукції, у днях.

Фінансовий цикл (цикл грошового обігу) підприємства являє собою період часу між початком оплати постачальникам отриманих від них сировини й матеріалів (погашенням кредиторської заборгованості) і початком надходження коштів від покупців за поставлену їм продукцію (погашенням дебіторської заборгованості).

Тривалість фінансового циклу (або циклу грошового обігу) підприємства визначається за такою формулою [32]:

$$\text{ТФЦ} = \text{ТВЦ} + \text{ПОдз} - \text{ПОкз}, \quad (1.5)$$

де ТФЦ – тривалість фінансового циклу (циклу грошового обороту) підприємства, у днях;

ТВЦ – тривалість виробничого циклу підприємства, у днях;

ПОдз – середній період обороту поточної дебіторської заборгованості, у днях;

ПОкз – середній період обороту поточної кредиторської

заборгованості, у днях.

Сутність та особливості кругообороту оборотних активів підприємства обумовлює задачі та інструменти управління, які необхідно використовувати в практичній діяльності підприємства.

1.2. Базові теоретичні положення управління оборотними активами підприємства

Оборотні активи є однією із вагомих складових майна підприємства, стан та ефективність управління якою обумовлює успішне функціонування підприємства на ринку. Проте обґрунтування достатнього обсягу та оптимальної структури оборотних активів, які б забезпечували досягнення запланованих темпів розвитку підприємства та отримання запланованого прибутку, підтримували достатню платоспроможність підприємства та його фінансову стійкість, неможливе без застосування в практиці діяльності підприємства сучасних методичних підходів до управління оборотними активами. Складність управління оборотними активами обумовлена наявністю у їх переліку великої кількості складових елементів (запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій, грошових коштів), кожен з яких потребує індивідуалізації управління. Окрім того, динамічність зовнішнього середовища, розвиток управлінських та інформаційних технологій, потребує постійного удосконалення процесу управління оборотними активами на підприємстві.

Сучасна господарська практика потребує прийняття управлінських рішень щодо оборотних активів, які використовують як надбання сучасних наукових розробок в галузі фінансового менеджменту, так і практичні рекомендації щодо їх реалізації.

У загальноприйнятому розумінні управління представляє собою сукупність заходів по забезпеченню впорядкованого, керованого розвитку об'єкта управління, як системи, по досягненню ним певної мети. У відповідності із системним підходом процес управління проявляється у виявленні проблем та задач управління, вивченні цілей вирішення окремих задач, конструюванні та використанні механізмів досягнення як поточних, так і довгострокових, стратегічних цілей життєдіяльності об'єкта управління. [46].

Під управлінням оборотними активами прийнято розуміти цілеспрямований процес формування обсягу та складу оборотних активів, який дозволяє забезпечити досягнення стратегічних цілей та завдань управління [10].

За визначенням Крамаренко Г.О управління оборотними активами представляє собою формування методологічного інструментарію управління техніко–технологічними процесами використання оборотних активів на підприємствах [32].

Балдинюк А.Г. управління оборотними активами представляє як процес послідовної аналітично–економічної роботи, пов'язаної з аналізом та контролем за формуванням та використанням оборотних активів [4].

Бочаров В.В. вважає, що управління оборотними активами вимагає від фінансового менеджера вирішення ряду взаємопов'язаних задач, таких як: ранжування поточних активів та поточних зобов'язань за критерієм ліквідності; оптимізація операційного циклу; визначення оптимального обсягу поточних активів; встановлення оптимальної пропорції між короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями у фінансуванні поточних активів і т.д. [10].

Колчина В.В. під управлінням оборотними активами визначає управління запасами ТМЦ, дебіторської заборгованості, грошових коштів та їх еквівалентів, іншими оборотними активами [30].

Так, в роботі Бланка І.О. [6] сформована чітка послідовність етапів здійснення політики управління оборотними активами, яка в цілому полягає в проведенні аналізу динаміки, складу і структури оборотних коштів, показників ефективності їх використання; формуванні необхідного обсягу оборотних активів; раціоналізації і оптимізації структури джерел їх фінансування. Важливість даної методики полягає і в тому, що вона відображає основні підходи в управлінні як загальним складом оборотних активів, так і в розрізі конкретних їх видів – запасів дебіторської заборгованості, грошових коштів.

У роботі Маргасової В. Г. [38] викладена система показників, необхідних для дослідження ефективності використання оборотних активів; висвітлені напрями аналізу факторів, що на неї впливають; акцентована увага на детальному вивченні матеріальної частини оборотних активів. Цінність представленої методики полягає у встановленні впливу чинників на показники функціонування оборотних коштів, розрахунку резервів зростання оборотності і рентабельності оборотних активів, виручки, прибутку, виявленні можливого резерву скорочення засобів, що беруть участь в обороті сільськогосподарського підприємства.

Управління оборотними активами підприємства передбачає виконання наступних основних функцій [47]:

- оптимізація співвідношення між платоспроможністю та рентабельністю шляхом оптимізації обсягу та структури оборотних активів, вибором оптимальної структури джерел їх фінансування;

- прискорення оборотності оборотних активів;

- підтримання фінансової рівноваги підприємства торгівлі.

Наслідками ефективного управління оборотними активами підприємства торгівлі є неперервність операційного циклу, досягнення достатнього рівня платоспроможності та рентабельності.

З точки зору процесного підходу, розробку політики управління

оборотними активами, можна визначити як певним чином системно упорядкований порядок дій та операцій з потоком інформації, які дозволяють вирішувати реальні практичні завдання по веденню господарської діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що з точки зору оптимізації прибутковості і ризику найбільш оптимальною є стратегія комерційного фінансування. Дана стратегія оптимально поєднує рівень прибутковості і середній рівень ризику, забезпечує достатньо високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності торговельного підприємства. Проте, виходячи з пріоритетності цілей фінансово-господарської діяльності підприємства на окремих стадіях його розвитку, оптимальною може стати інша стратегія фінансування. Взагалі, при виборі стратегії фінансування необхідно знайти бажане співвідношення між рівнем рентабельності і використання власного капіталу і рівнем ризику зниження фінансової стійкості підприємства, яка оцінюється величиною його чистого оборотного капіталу.

Управління власними грошовими коштами і способи залучення грошових коштів в оборот підприємства є найменш розробленим в національній практиці.

В розвинутих країнах досить широко використовується спосіб резервування власних оборотних активів в цінні папери, які легко реалізуються на ринку. Однак, цей метод управління грошовими потоками поки що недоступний більшості національних компаній через відсутність в країні надійних цінних паперів, традиційної недовіри до фінансових інструментів тощо.

Однією з найважливіших складових управління оборотними активами є вибір способу їх фінансування. Найбільш поширеним, а в багатьох випадках – єдиним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку

визначається необхідність у валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів. Необхідність у власному оборотному капіталі визначається за залишковим принципом. Уміле управління кредиторською заборгованістю дозволяє їм значно скоротити потребу у власних грошових коштах. Але слід пам'ятати, що фінансування за рахунок боргів може бути прийнятним, але до певної межі. Надто велика кількість боргів посилює ризик і підвищує потенціальну загрозу неплатоспроможності [5].

Отже, управління оборотними активами – це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотних активів і капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово–економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Організація оборотних активів повинна будуватися на таких принципах:

- створення мінімального обсягу оборотних активів, що забезпечує безперервність процесу виробництва й обігу, а також їх ефективне використання;
- раціональне розміщення оборотних активів, які є в наявності, за сферами відтворюючого процесу в середині підприємства;
- формування та поповнення оборотних активів за рахунок власних та

позикових джерел у залежності від обсягів виробництва;

- створення фінансових резервів;
- контроль за зберіганням та ефективним використанням оборотних активів.

Управління оборотними активами пов'язане з ризиками, які необхідно враховувати в процесі управління, зокрема: ризики, пов'язані із нестачею оборотних активів у формі товарних запасів і можливою загрозою невиконання плану товарообороту через нестачу товарів та відсутність можливості задовольнити попит споживачів; ризики, обумовлені надлишком окремих складових оборотних активів, тобто "заморожуванням" грошових коштів у неліквідних товарних запасах або простроченій дебіторській заборгованості.

Основними завданнями управління оборотними активами, на нашу думку, є оптимізація обсягу оборотних активів (за критеріями ефективність використання та ризик), оптимізація постійної та змінної частини оборотних активів; забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів та поточної платоспроможності підприємства; забезпечення цільової рентабельності оборотних активів; забезпечення інфляційної захищеності оборотних активів; зниження вартості формування оборотних активів, скорочення фінансового чи операційного циклу підприємства (рис.1.1).

Для досягнення виокремлених задач управління оборотними активами пропонуються наступні заходи. Оскільки економічні ресурси надаються підприємству на платній основі, кожне підприємство зацікавлене у скороченні своїх фінансових потреб з метою мінімізації витрат на їх обслуговування. Оптимізація оборотних активів може бути досягнута шляхом планування потреби підприємства у формуванні оборотних активів, нормуванні обсягів окремих груп оборотних активів, автоматизації процесу нормування оборотних активів, контролю за ступенем виконання

розроблених планів та нормативів, організації роботи з виявлення можливостей скорочення потреби в оборотних активах.

Рис.1.1. Основні завдання управління оборотними активами [5].

Обґрунтування планового обсягу оборотних активів на основі норм, здійснюється в першу чергу для матеріальних оборотних активів.

Забезпечення необхідної ліквідності та поточної платоспроможності досягається за рахунок дотримання певних пропорцій між обсягом формування матеріальних оборотних активів, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами.

Забезпечення цільової рентабельності отримується за рахунок дослідження кожного етапу кругообороту активів для визначення понаднормативних активів, активів, що не використовуються в господарському обороті або приносять збитки; включення „мертвого” капіталу до роботи.

Забезпечення інфляційної захищеності оборотних активів потребує, з одного боку, підтримання певних пропорцій між обсягом монетарних та немонетарних активів, з другого – розробки та впровадження спеціальних інструментів захисту оборотних активів від інфляції. Формування оборотних активів проводиться за рахунок різних джерел фінансування, що є в розпорядженні підприємства. Оскільки кожне з них має свою вартість залучення, підприємство ставить за мету мінімізацію витрат за рахунок управління структурою фінансування оборотних активів. Це досягається за рахунок визначення джерел фінансування та підтримання певних пропорцій їх використання.

Головною метою управління оборотними активами є максимізація прибутку на вкладений капітал при забезпеченні достатньої платоспроможності підприємства. Ці задачі у певній мірі протистоять одна одній, оскільки для підвищення рентабельності грошові кошти повинні бути вкладені в різні оборотні активи із свідомо більш низькою ніж гроші ліквідністю. А для забезпечення стійкої платоспроможності підприємства на його рахунку повинна постійно знаходитись якась сума коштів фактично вилучених з обігу.

Зростання обсягів діяльності потребує адекватного зростання потреби в оборотних активах, і відповідно — витрат на їх формування. Протидією цьому є підвищення швидкості кругообороту, яке дозволяє скоротити потребу в оборотних активах. Зниженню тривалості операційного циклу підприємства може бути реалізоване за рахунок побудови моделі операційного циклу підприємства у розрізі основних бізнес-процесів. Від тривалості основних бізнес-процесів будуть залежати норми оборотних активів підприємства.

Управління оборотними активами важливе насамперед з позиції забезпечення ефективної діяльності підприємства. Управління оборотними активами в першу чергу має передбачити визначення їх оптимальних обсягів,

вибір варіантів фінансування та забезпечення ефективності використання. Оптимальний обсяг оборотних активів з одного боку повинен забезпечувати функціонування підприємства, а з іншого досягти мінімального розміру не включених в оборот активів. Необхідний обсяг оборотних активів слід оптимізувати виходячи з двох основних критеріїв: ліквідності та прибутковості. Стратегія управління оборотними активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства. Так, для підвищення рентабельності грошові кошти повинні бути вкладені в різні оборотні активи з більш низькою ліквідністю ніж гроші. А для забезпечення стійкої платоспроможності підприємства на поточному рахунку повинна постійно знаходитись певна сума коштів фактично вилучених з обороту для поточних платежів. Важливою задачею в управлінні оборотними активами є забезпечення оптимального співвідношення між платоспроможністю та рентабельністю шляхом підтримки відповідних розмірів та структури оборотних активів, яка в свою чергу представляє собою певне співвідношення між окремими елементами матеріально-речового складу оборотних активів.

1. Інтегрованість із загальною системою управління підприємством. Забезпечення ефективності всіх сфер діяльності підприємства прямо чи побічно пов'язано з забезпеченням високопродуктивного використання оборотних активів, росту їхньої прибутковості. Управління оборотними активами тісно пов'язано з всіма іншими напрямками фінансового менеджменту. Це визначає необхідність органічної інтегрованості управління оборотними активами з іншими функціональними керуючими системами і загальною системою управління підприємством в цілому.

2. Комплексний характер формування управлінських рішень. Всі управлінські рішення в області формування і використання оборотних активів найтіснішим чином взаємозалежні і роблять прямий чи непрямий вплив на кінцеві результати фінансової діяльності в цілому. Тому управління

оборотними активами повинне розглядатися як комплексна функціональна керуюча система, що забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких вносить свій внесок у загальну результативність діяльності підприємства.

3. Високий динамізм управління. Навіть найбільш ефективні управлінські рішення в області формування чи використання оборотних активів, розроблені і реалізовані на підприємстві в попередньому періоді, не завжди можуть бути повторно використані на наступних етапах його господарської діяльності. Насамперед, це зв'язано з високою динамікою факторів зовнішнього середовища, що може викликати необхідність коригування розроблених управлінських рішень. Крім того, змінюються в часі і внутрішні умови функціонування підприємства, особливо на етапах переходу до наступних стадій його життєвого циклу. Тому, системі управління оборотними активами повинний бути притаманний високий динамізм, що враховує зміну факторів зовнішнього середовища, потенціалу формування фінансових ресурсів, темпів економічного розвитку, форм організації виробничої і фінансової діяльності, фінансового стану й інших параметрів функціонування підприємства.

4. Варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація цього принципу припускає, що підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування оборотних активів, їхнього використання повинна враховувати альтернативні можливості дій. При наявності альтернативних проектів управлінських рішень у цій області їхній вибір для реалізації повинний бути заснований на системі критеріїв, що визначають фінансову ідеологію, фінансову стратегію чи конкретну фінансову політику підприємства в сфері функціональних систем управління. Система таких критеріїв в області управління оборотними активами встановлюється самим підприємством.

Ефективна система управління оборотними активами, організована з урахуванням викладених принципів, створює основи високих темпів розвитку підприємства, досягнення необхідних кінцевих результатів його господарської діяльності і постійного росту його ринкової вартості.

Ефективність управлінського процесу перебуває у безпосередній залежності від обґрунтованості переліку та послідовності його етапів. Проф. Бланк І.О. пропонує проводити політику управління оборотними активами за наступними етапами: аналіз використання оборотних активів в попередньому періоді; вибір політики формування оборотних активів підприємства; оптимізація обсягу оборотних активів; оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів; забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів, забезпечення необхідної рентабельності оборотних активів; вибір форм і джерел фінансування оборотних активів [6].

Основними етапами управління оборотними активами є наступні:

1. Аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді. Основною метою цього аналізу є визначення рівня забезпеченості підприємства оборотними активами й виявлення резервів підвищення ефективності їх функціонування.

На першій стадії аналізу розглядається динаміка загального обсягу оборотних активів, які використовуються підприємством, темпи зміни їх середньої суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції й середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другій стадії аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства у розрізі їх основних видів — запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запасів готової продукції; поточної дебіторської заборгованості; залишків грошових активів і їх еквівалентів.

У процесі цієї стадії аналізу розраховуються й вивчаються темпи зміни суми кожних цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни

обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за їх окремими видами дозволяє оцінити рівень їх ліквідності.

На третій стадії аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів і їх загальної суми. Цей аналіз проводиться з використанням показників — коефіцієнта оборотності й періоду обороту оборотних активів. У процесі аналізу встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що визначають тривалість цих циклів.

На четвертій стадії аналізу визначається рентабельність оборотних активів, досліджуються її основні фактори. У процесі аналізу використовуються коефіцієнт рентабельності оборотних активів, а також Модель Дюпона, що стосовно до цього виду активів має вигляд [32]:

$$ROA = RPP \cdot OOA, \quad (1.6)$$

де Ro_a – рентабельність оборотних активів;

Rrp – рентабельність реалізації продукції;

Ooa – оборотність оборотних активів.

На п'ятій стадії аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів – динаміка їх суми й питомої ваги в загальному обсязі фінансових ресурсів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, який генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Результати проведеного аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві й виявити основні напрямки його підвищення в майбутньому періоді.

2. Вибір політики формування оборотних активів підприємства. Така політика повинна відображати загальну філософію фінансового управління

підприємством з позицій прийняттого співвідношення рівня прибутковості й ризику фінансової діяльності.

Теорія фінансового менеджменту розглядає три принципових підходи до політики формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний і агресивний.

Консервативний підхід до формування оборотних активів передбачає не тільки повне задоволення поточної потреби у всіх їх видах, що забезпечує нормальний хід операційної діяльності, але й створення високих обсягів їх резервів на випадок непередбачених складностей у забезпеченні підприємства сировиною й матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції, затримки інкасації дебіторської заборгованості, активізації попиту покупців і т.п. Такий підхід гарантує мінімізацію комерційних і фінансових ризиків, але негативно позначається на ефективності використання оборотних активів – їх оборотності й рівні рентабельності.

Помірний підхід до формування оборотних активів спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби у всіх їх видах і створення нормальних їх страхових розмірів на випадок найбільш типових перебоїв у ході операційної діяльності підприємства. При такому підході забезпечується середнє для реальних господарських умов співвідношення між рівнем ризику й рівнем ефективності використання оборотних активів.

Агресивний підхід до формування оборотних активів полягає в мінімізації всіх форм страхових резервів за окремими видами цих активів. При відсутності перебоїв у ході операційної діяльності такий підхід до формування оборотних активів забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх використання. Однак будь-які перебої у здійсненні нормального ходу операційної діяльності, що виникають у результаті дії внутрішніх або зовнішніх факторів, призводять до істотних фінансових втрат через скорочення обсягу виробництва й реалізації продукції.

Таким чином, обрані принципові підходи до формування оборотних активів підприємства (або тип політики їх формування), відображаючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання й ризику, в остаточному підсумку визначають суму цих активів і їх рівень стосовно обсягу операційної діяльності.

3. Оптимізація обсягу оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з обраного типу політики формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання й ризику. Процес оптимізації обсягу оборотних активів на цьому етапі управління ними складається із трьох основних стадій.

На першій стадії з урахуванням результатів аналізу оборотних активів у попередньому періоді визначається система заходів щодо реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого й фінансового циклів підприємства. При цьому скорочення тривалості окремих циклів не повинно призводити до зниження обсягів виробництва й реалізації продукції.

На другій стадії на основі обраного типу політики формування оборотних активів, планованого обсягу виробництва й реалізації окремих видів продукції й розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу (у розрізі окремих його стадій) оптимізується обсяг і рівень окремих видів цих активів. Засобами такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту й суми.

На третій стадії визначається загальний обсяг оборотних активів підприємства на майбутній період [32]:

$$OAM = ZCM + ZGPM + DZM + GAM + IOAM, \quad (1.7)$$

де OAM – загальний обсяг оборотних активів підприємства на кінець майбутнього періоду;

ZCm – сума запасів сировини й матеріалів на кінець майбутнього періоду;

ЗГПм – сума запасів готової продукції на кінець майбутнього періоду (з включенням до її складу перерахованого обсягу незавершеного виробництва);

ДЗм – сума поточної дебіторської заборгованості на кінець майбутнього періоду;

ГАМ – сума грошових активів на кінець майбутнього періоду;

ЮАм – сума інших оборотних активів на кінець майбутнього періоду.

4. Оптимізація співвідношення постійної й змінної частин оборотних активів. Потреба в окремих видах оборотних активів та їх сума в цілому істотно коливається залежно від сезонних й інших особливостей здійснення операційної діяльності. Так, на підприємствах ряду галузей агропромислового сектора економіки закупівля сировини здійснюються лише протягом певних сезонів, що визначає підвищену потребу в оборотних активах у цей період у формі запасів цієї сировини. На підприємствах окремих галузей є можливість переробки сировини лише протягом "сезону переробки" з наступною рівномірною реалізацією продукції, що визначає у такі періоди підвищену потребу в оборотних активах у формі запасів готової продукції. Коливання у розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть викликатися й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому в процесі управління оборотними активами варто визначати їх сезонну (або іншу циклічну) складову, що являє собою різницю між максимальною й мінімальною потребою в них протягом року.

Процес оптимізації співвідношення постійної й змінної частин оборотних активів здійснюється за стадіями.

На першій стадії за результатами аналізу помісячної динаміки рівня оборотних активів у днях обороту чи суми за декілька попередніх років будується графік їх середньої "сезонної хвилі". В окремих випадках він може

бути конкретизований у розрізі окремих видів оборотних активів.

На другій стадії за результатами графіка "сезонної хвилі" розраховуються коефіцієнти нерівномірності (мінімального й максимального рівнів) оборотних активів по відношенню до їх середнього рівня.

На третій стадії визначається сума постійної частини оборотних активів за формулою [32]:

$$O_{\text{Апост}} = O_{\text{Асертах}} \cdot K_{\text{мін}}, \quad (1.8)$$

де $O_{\text{Апост}}$ – сума постійної частини оборотних активів у майбутньому періоді;

$O_{\text{Асертах}}$ – середня сума оборотних активів підприємства в майбутньому періоді;

$K_{\text{мін}}$ – коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів.

На четвертій стадії визначається максимальна й середня сума змінної частини оборотних активів у майбутньому періоді.

Співвідношення постійної й змінної частин оборотних активів є основою управління їх оборотністю й вибору конкретних джерел їх фінансування.

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів. Хоча всі види оборотних активів, у тій чи іншій мірі, є ліквідними (крім безнадійної дебіторської заборгованості), загальний рівень їх термінової ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності підприємства за поточними (особливо невідкладними) фінансовими зобов'язаннями. У цих цілях з урахуванням обсягу й графіка майбутнього платіжного обороту має бути визначена частка оборотних активів у формі грошових коштів, високо- і середньоліквідних активів.

6. Забезпечення необхідної рентабельності оборотних активів. Оборотні активи, як і будь-який вид активів, повинні генерувати певний прибуток при їх використанні в операційній діяльності підприємства. Разом з тим, окремі види оборотних активів здатні приносити підприємству

прямий дохід у формі відсотків і дивідендів (короткострокові фінансові інвестиції, що є еквівалентами грошових коштів). Тому складовою управління оборотними активами є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових інвестицій, що виступають у формі їх еквівалентів.

7. Вибір форм і джерел фінансування оборотних активів. Цей етап управління оборотними активами забезпечує вибір політики їх фінансування на підприємстві й оптимізацію структури його джерел.

У процесі управління оборотними активами на підприємстві розробляються окремі фінансові нормативи, які використовуються для контролю ефективності їх формування й функціонування. Основними з таких нормативів є: норматив власних оборотних активів підприємства; система нормативів оборотності основних видів оборотних активів і тривалості операційного циклу в цілому; система коефіцієнтів ліквідності оборотних активів.

Послідовність управління оборотними активами підприємства не може бути завершеною без визначення плану заходів щодо реалізації розроблених задач управління ними в наступному періоді.

Динамічність зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства в плановому періодом може спричинити потребу у коригуванні розроблених завдань, що забезпечить ефективне управління оборотними активами підприємства в цілому.

Реалізація процесу управління оборотними активами дозволить забезпечити необхідний рівень ефективності їх формування та використання з прийнятним для підприємства рівнем фінансового ризику.

1.3. Методичні підходи до обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства

Оборотні активи є однією із вагомих складових майна підприємства, стан та ефективність управління якими обумовлює успішне функціонування підприємства на ринку. Проте обґрунтування достатнього обсягу та оптимальної структури оборотних активів, які б забезпечували досягнення запланованих темпів розвитку підприємства та отримання запланованого прибутку, підтримували достатню платоспроможність підприємства та його фінансову стійкість, неможливе без застосування в практиці діяльності підприємства сучасних методичних підходів до управління оборотним активами.

Управління оборотними активами представляє собою складний процес, який обумовлюється обсягом оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі, прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства тощо. Складність, важливість та індивідуалізація управління оборотними активами підприємств, визначаються значним обсягом інвестованих у їх розвиток фінансових ресурсів, різноманіттям їх видів і конкретних різновидів, високою динамікою трансформації, роллю у прискоренні обороту капіталу та забезпеченні постійної платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості.

Основою для обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства є розроблені норми оборотних активів. За їх відсутності та для тих складових оборотних активів, які не підлягають нормуванню можуть бути використані такі методи: економіко-статистичний, факторно-аналітичний, прямого розрахунку, експертний.

Метод прямого розрахунку. Він передбачає обґрунтування потреби в кожному елементі оборотних активів із урахуванням конкретних умов

постачання, технології та організації виробництва, збуту продукції тощо. Загальна потреба в оборотних активах (Поб.а.) згідно з цим методом, обчислюється як сума запланованих обсягів кожного їх виду [17]:

$$\text{Поб.а.} = \text{Пз} + \text{Пдз} + \text{Пгк} + \text{Пі}, \quad (1.9)$$

де Пз – потреба в запасах;

Пдз – запланована сума дебіторської заборгованості;

Пгк – запланована потреба в грошових коштах;

Пі – потреба в інших оборотних активах.

Цей метод планування оборотних активів є найбільш точним та трудомістким. Його застосування доцільно розглядати за окремими елементами оборотних активів.

Обґрунтування потреби в запасах передбачає визначення економічно доцільних норм. Норми відображають запаси матеріальних цінностей у днях. В окремих випадках норми можуть встановлюватись у відсотках, натуральних та інших вимірниках. Потреба в оборотних коштах, що інвестуються в запаси, – це грошова оцінка створених запасів. Визначення потреби оборотних активів у грошовому вираженні передбачає використання одноденних витрат матеріальних цінностей, вартість яких відноситься до собівартості продукції і норм запасу в днях.

Потреба у виробничих запасах визначається шляхом множення одноденних витрат матеріальних цінностей за цінами придбання на норму виробничих запасів у днях [17]:

$$\text{Пвз} = \text{ОВМ} \cdot \text{Нвз}; \quad (1.10)$$

де Пвз – потреба у виробничих запасах, тис. грн;

ОВМ – одноденні витрати матеріальних цінностей, тис. грн;

Нвз – норма виробничих запасів, дні.

Важливою і найбільш складною частиною роботи при плануванні виробничих запасів цим методом є встановлення оптимальної норми виробничих запасів у днях, яка залежить від частоти надходження

матеріальних цінностей, часу на транспортування та на підготовку їх до виробництва. Для розрахунку норми виробничих запасів у днях визначають її окремі частини:

- поточний запас, який являє собою час перебування сировини, матеріалів, комплектуючих на складах. Він встановлюється у розмірі 50% від середньозваженого інтервалу між поставками окремих видів сировини. Для забезпечення обґрунтованості розрахунків аналізуються фактичні дані про періодичність їх поставок за попередні 1–2 роки;
- страховий (резервний) запас – оцінюється на основі дослідження існуючої практики збоїв у поставках. За відсутності інформації про певні відхилення у графіках поставок його розмір оцінюється на рівні 50% від поточного запасу;
- транспортний запас – перевищення часу перебування матеріальних цінностей у дорозі над часом, необхідним для проведення грошових розрахунків;
- підготовчий запас – час, необхідний для прийняття, розвантаження, сортування, підготовку до виробництва тощо.

Таким чином, норма виробничих запасів у днях розраховується таким чином [17]:

$$N_{вз} = ПЗ + СЗ + ТЗ + ПЗ, \quad (1.11)$$

де ПЗ – поточний запас, дні;

СЗ – страховий запас, дні;

ТЗ – транспортний запас, дні;

ПЗ – підготовчий запас, дні.

Найбільш трудомістким при обґрунтуванні потреби у виробничих запасах на основі їх нормування є обчислення інтервалу між поставками матеріальних цінностей, який покладено в основу розрахунку найважливіших частин норм запасу у днях. Якщо надходження є регулярними і сировина споживається щоденно і рівномірно, то середній інтервал між поставками визначають діленням кількості днів у періоді на кількість поставок з

урахуванням термінів, що збігаються за надходженнями від різних постачальників.

Для обґрунтування оптимальної потреби у виробничих запасах поточного зберігання застосовується ряд моделей. Застосування цих моделей вимагає низки жорстких обмежень, що перешкоджає їхньому широкому практичному використанню.

Потреба у незавершеному виробництві визначається залежно від довжини виробничого циклу підприємства. Підприємства, для яких характерний значний період на виготовлення продукції (90 днів і більше), обґрунтовують потребу у незавершеному виробництві шляхом його нормування. При встановленні норм незавершеного виробництва враховується те, що його обсяг формується шляхом створення таких запасів:

- циклового – напівфабрикатів, деталей, вузлів, що перебувають на різних фазах циклу виробництва, а також у міжопераційному переміщенні. Цей запас забезпечує безперервність процесу виробництва;
- обігового – формується у разі відсутності синхронності в роботі обладнання, цехів, виробничих ділянок;
- страхового – призначеного для заміни бракованих деталей і напівфабрикатів, забезпечення регулярної комплектації виробів, коли з різних причин не може бути виготовлено необхідної кількості деталей.

Загальна сума таких запасів становить потребу в незавершеному виробництві. Її розраховують за такою формулою [17]:

$$П_{нв} = (BC \cdot ДВЦ \cdot K_3) / n + P_{Знв}, \quad (1.12)$$

де $П_{нв}$ – потреба в незавершеному виробництві;

$ДВЦ$ – довжина виробничого циклу, дні;

K_3 – коефіцієнт наростання затрат;

n – кількість днів у періоді;

$P_{Знв}$ — резервний запас незавершеного виробництва.

Коефіцієнт наростання затрат розраховують як співвідношення

витрат на незавершене виробництво та на виробництво виробу. При рівномірному наростанні затрат його можна обчислити таким чином [17]:

$$K_{нз} = (OB + 0,5PB)/(OB + PB), \quad (1.13)$$

де $K_{нз}$ – коефіцієнт рівномірного наростання затрат;

OB – одноразові (початкові) витрати сировини і матеріалів на початку виробництва;

PB – решта витрат на виробництво виробу.

Для більшості галузей промисловості, які здійснюють масовий випуск продукції і мають короткий виробничий цикл, застосовують прямий метод встановлення потреби в незавершеному виробництві, який передбачає оцінку постійних залишків деталей у натуральному і грошовому вираженні. За резервний запас незавершеного виробництва беруть 50% від вартості їх обробки.

Потребу в готовій продукції визначають шляхом множення затрат на одноденний випуск продукції на норму запасів у днях [18]:

$$П_{гп} = (Сб \cdot Н_{гп}) / n, \quad (1.14)$$

де $П_{гп}$ – потреба у запасах готової продукції, тис. грн;

$Сб$ – собівартість продукції, тис. грн;

$Н_{гп}$ – норма запасу готової продукції, дні;

n – кількість днів у періоді.

Норму запасу окремого виду або групи готових виробів визначають шляхом додавання часу, необхідного на лабораторні та стендові випробування, докомплектацію, пакування і маркування, обов'язкове зберігання на складі до її відвантаження тощо. Слід також урахувувати договірні умови: час на зберігання на складі продукції, яку покупці вивозять у встановлені терміни, час на транспортування до перевізника, передавання продукції перевізникові тощо.

Потребу в запасних частинах для ремонту обладнання ($П_{зч}$) визначають із обсягу та термінів ремонтів, а в окремих випадках —

аварійного ремонту і норм запасу деталей, комплектів на одну ремонтну одиницю за видами обладнання. Шляхом встановлення загальної вартості деталей і комплектів визначається загальна потреба в їхніх запасах за таким алгоритмом [18]:

$$P_{зч} = (ОД \cdot М \cdot Д \cdot Ц \cdot К_{п}) / T_{сд}, \quad (1.15)$$

де $ОД$ – кількість деталей для одного механізму

$М$ – кількість механізмів;

$Д$ – кількість днів складського запасу;

$Ц$ – ціна однієї деталі;

$К_{п}$ – коефіцієнт пониження запасу деталей залежно від кількості всіх механізмів відповідного типу;

$T_{сд}$ – термін служби деталей, дні.

Потребу в запасах тари на підприємствах ($P_{т}$), які її виготовляють і вартість якої входить у ціну готової продукції, розраховують за формулою [18]:

$$P_{т} = (В_{тр} \cdot Ч_{с}) / 360, \quad (1.16)$$

де $В_{тр}$ – витрати тари за рік, тис. грн;

$Ч_{с}$ – час перебування тари на складі, дні.

Потребу в запасах малоцінних та швидкозношувальних предметів (МШП: господарського інвентарю та спецодягу) визначають із вартості таких предметів та чисельності персоналу чи окремих підрозділів, що вимагають їх комплектації. Обчислюють за алгоритмом [18]:

$$P_{мшп} = (ГІ - ЗІ) \cdot P_{р}, \quad (1.17)$$

де $P_{мшп}$ – потреба у МШП, тис. грн;

$ГІ$ – вартість комплекту господарського інвентарю на одного працівника (на один цех, відділ), тис. грн;

$ЗІ$ – сума зносу інвентарю за рік;

$P_{р}$ – чисельність працюючих (цехів, відділів), яких забезпечують інвентарем.

Потребу в оборотних коштах, що спрямовуються на фінансування

витрат майбутніх періодів (Пвм), обчислюють за обсягом таких витрат на початок планового періоду, їхнім кошторисом у плановому періоді та частини, що відноситься до собівартості продукції [17]:

$$Пвм = Вп - Вк - Вс, \quad (1.18)$$

де $Вп$ – кошти, авансовані у витрати майбутніх періодів на початок періоду, тис. грн;

$Вк$ – витрати майбутніх періодів, передбачені кошторисом у плановому періоді, тис. грн;

$Вс$ – частина витрат майбутніх періодів, що у плановому періоді відноситься до собівартості продукції, тис. грн.

Потребу в коштах, що відволікаються в дебіторську заборгованість (Пдз), визначають із обсягів діяльності підприємства та середнього періоду надання відстрочення платежу при продажу продукції в кредит. За середній період відстрочення приймають середній період обороту дебіторської заборгованості, який у разі необхідності коригується на заплановані зміни у термінах надання комерційного кредиту покупцям. Таким чином, потреба у коштах, що інвестується в дебіторську заборгованість, розраховують як [18]:

$$Пдз = (ВРпл? ПОдз)/n, \quad (1.19)$$

де $ВРпл$ – запланована сума виручки від реалізації продукції, тис. грн;

$ПОдз$ – середній період обороту дебіторської заборгованості, дні;

n – кількість днів у періоді.

Потребу в запасах грошових коштів (Пгк) визначають із запланованого платіжного обороту підприємства та середнього періоду обороту запасів грошових коштів [18]:

$$Пгк = (Пл.о? ПОгк)/ n, \quad (1.20)$$

де $Пл.о$ – запланована сума платіжного обороту, тис. грн;

$ПОгк$ – середній період обороту запасів грошових коштів, дні;

Потребу в запасах грошових коштів також обґрунтовують за їхніми

складовими відповідно до функціонального призначення.

Потребу в операційному запасі грошових коштів (Погк) визначають із запланованого обсягу платіжного обороту по операційній діяльності та середнього періоду обороту запасу грошових коштів [17]:

$$\text{Погк} = (\text{Пл.о.} / \text{ПОгк}) / n, \quad (1.21)$$

де Пл.о. – запланована сума платіжного обороту з операційної діяльності, тис. грн;

ПОгк – середній період обороту запасів грошових коштів, дні;

Потребу в страховому запасі грошових коштів (Псгк) обґрунтовують на основі запланованого обсягу операційного запасу та рівня синхронності і рівномірності грошового обороту підприємства [17]:

$$\text{Пс.г.к} = \text{По.г.к} - \text{Кгк}, \quad (1.22)$$

де По.г.к – потреба в операційному запасі грошових коштів, тис. грн;

Кгк – коефіцієнт кореляції надходження та витрачання грошових коштів (грошових потоків).

Потребу в інвестиційному запасі грошових коштів визначають як суму запланованих фінансових інвестицій у плановому періоді.

Потребу в компенсаційному запасі грошових коштів визначають із умов кредитування чи розрахунково–касового обслуговування, що встановлюються банком.

Загальну потребу в запасах грошових коштів визначають як суму окремих його функціональних видів.

Економічний метод планування загальної потреби в оборотних активах полягає у коригуванні сукупної потреби в оборотних активах на темпи зростання обсягів виробництва продукції та зміну рівня їхня оборотності. Для цього застосовується формула [17]:

$$\text{Поб.а} = (\text{Об.а.з} / \text{Зв}) \cdot (1 - \text{Зо}) / 100, \quad (1.23)$$

де Поб.а – планова потреба в оборотних активах, тис. грн;

Об.а.з – сума оборотних активів у звітному періоді, тис. грн;

Зв, Зо – відсоток зростання у плановому періоді обсягу виробництва та оборотності оборотних активів, відповідно.

Контрольний метод є різновидом економічного методу планування оборотних активів і передбачає їх поділ на дві групи: оборотні активи, потреба в яких залежить від обсягів діяльності, та активи, потреба в яких безпосередньо не залежить від обсягів діяльності. Плановий обсяг оборотних активів, які залежать від обсягів діяльності визначають шляхом коригування їх обсягу на приріст обсягів діяльності. Планову суму іншої групи оборотних активів визначають шляхом збільшення їхньої фактичної суми на 50% [17].

$$\text{Поб.а} = (\text{Об.а.з} \cdot \text{Зв}) \cdot (1 - \text{Зо}) / 100 + (\text{Об.а.нз} \cdot 150) / 100, \quad (1.24)$$

де Об.а.нз – сума оборотних активів звітного періоду, що залежать від обсягів діяльності підприємства;

Метод коефіцієнтів передбачає розрахунок співвідношення між темпами зростання виробництва і реалізації продукції та окремих елементів оборотних активів, на основі яких здійснюється коригування фактичних їх обсягів [17]:

$$\text{Об.а.пл.} = \text{Об.а.нз} + \Delta \text{ВР} \cdot \text{КЕоб.а} / 100, \quad (1.25)$$

де Об.а.пл. – сума оборотних активів на початок планового періоду, тис.грн.;

$\Delta \text{ВР}$ – очікуваний приріст виручки від реалізації, тис.грн.;

Об.а.нз – сума оборотних активів звітного періоду, що не залежать від обсягів діяльності підприємства;

КЕоб.а – коефіцієнт еластичності оборотних активів від реалізації в досліджуваному періоді, % [17]:

$$\text{КЕоб.а} = (\text{Іоб.а} - 1) \cdot 100 / \text{Івр}, \quad (1.26)$$

Де Іоб.а, Івр – індекс зміни, відповідно, оборотних активів та виручки від реалізації у досліджуваному періоді, виражений десятковим дробом [26].

Обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства повинно здійснюватись з урахуванням завдань управління ними в розрізі окремих складових. Складність методів планування, які застосовуються для кожної окремої складової оборотних активів підприємства має бути економічно доцільним з позиції співвідношення витрат на планування та вагомості окремих складових оборотних активів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

2.1. Аналіз динаміки обсягу та структури оборотних активів підприємства

Формування оптимального обсягу та складу оборотних активів не може бути реалізовано без своєчасного та достатнього аналізу стану оборотних активів. Головною метою аналітичного дослідження стану оборотних активів є визначення рівня забезпечення досліджуваного підприємства оборотними активами й виявлення резервів підвищення ефективності їх використання.

В найбільш загальному вигляді аналіз в системі управління оборотними активами підприємства представляє собою спосіб накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру, що має на меті: оцінити склад оборотних активів підприємства за їх окремими видами, дозволяє оцінити рівень їх ліквідності, оцінити поточне та перспективне становище підприємства з точки зору ліквідності та платоспроможності; оцінити можливі та доцільні темпи розвитку підприємства з позиції їх фінансового забезпечення.

Основними формами фінансової звітності підприємства, які вміщують інформацію про його оборотні активи та дозволяють здійснити розрахунок показників ефективності, дослідити структуру джерел фінансування. В якості інформаційної бази дослідження використані форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2015-2017 роки. Деталізація цієї інформації представлена на аналітичних рахунках бухгалтерського обліку підприємства та у формах внутрішньої управлінської звітності.

На першому етапі необхідно дослідити склад та динаміку оборотних активів досліджуваного підприємства. Склад і структура оборотних активів не є раз і назавжди постійною величиною. Вона змінюється впродовж року в залежності від зміни характеру господарської діяльності підприємства, особливостей формування запасів та затрат. Аналітичне дослідження доцільно розпочати з порівняння динаміки загального обсягу активів та обсягу оборотних активів у їх складі. У табл. 2.1 наведено співвідношення між динамікою загального обсягу активів та обсягом оборотних активів.

Таблиця 2.1

Співвідношення між динамікою загального обсягу активів та обсягом оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 рр.

№	Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Темпи росту показників (%)	
					2016 до 2015	2017 до 2016
1	Загальний обсяг активів, тис.грн.,	1056,55	1132,7	1150,95	7,21	1,61
2	Обсяг оборотних активів, тис.грн.	781,8	883,65	936,9	13,03	6,03
3	Питома вага оборотних активів в загальному обсязі активів, %	74,00	78,01	81,40	5,43	4,34

За даними таблиці 2.2 на підприємстві оборотні активи займають від 74% до 81% загального обсягу майна за період, що досліджується. Так, у 2015 році оборотні активи займали 74%, у 2016 році їх частка збільшилась до 78%, а у 2017 році обсяг оборотних активів становив 81% від загального

обсягу майна підприємства. Зростання частки оборотних активів в загальному обсязі активів дозволяє підвищити рівень їх ліквідності, якщо таке зростання є економічно виправданим. На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за досліджуваний період обсяги виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшились з 1027,5 тис.грн. у 2015 році до 1659, 2 тис.грн. у 2017 році, або на 61,5%. Отже динаміка обсягу оборотних активів відповідає динаміці обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Наступним етапом аналізу є дослідження динаміки обсягу та складу оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», який наведено в таблиці 2.2. Від якісного складу та структури оборотних активів залежить здатність торговельного підприємства вести господарську діяльність. За даними наведеними в таблиці на торговельному підприємстві спостерігається тенденція до зростання загального обсягу оборотних активів. Так, якщо, на 1.01.2015 року обсяг оборотних активів становив 739,5 тис.грн., то на 1.01. 2016 року загальний обсяг оборотних активів збільшився на 84,6 тис.грн. становив 824,10 тис.грн. На 1.01.2017 року загальний обсяг оборотних активів збільшився відносно попереднього періоду на 111,9 тис.грн. Незначно зменшився обсяг оборотних активів (на 7,6 тис.грн.) станом на 1.01.2018 року.

В цілому обсяг оборотних активів за період, що підлягає дослідженню збільшився з 739,5 тис.грн. до 936,9 тис.грн. за даними таблиці 2.2. Тотожні висновки дозволяють зробити дані наведені в табл. 2.2, за якими середній обсяг оборотних активів по відношенню до попереднього періоду у 2016 році зріс на 13%, а у 2017 році зріс на 6%.

Найбільшу питому вагу у складі оборотних активів займають запаси (табл. 2.3), їх наявність забезпечує безперервність процесу реалізації товарів.

Таблиця 2.2

**Динаміка обсягу та складу оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»
за 2015-2017 рр.**

№	Показник	Обсяг оборотних активів, тис.грн.				Абсолютний приріст, тис.грн.			Темп росту ланцюговий, %		
		на 1.01.2015р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	на 1.01.16	на 1.01.17	на 1.01.18	на 1.01.16	на 1.01.17	на 1.01.18
1	Запаси	352,4	378,4	482,9	438,5	26,00	104,50	-44,40	107,38	127,62	90,81
2	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	278,3	311,7	285,4	342,1	33,40	-26,30	56,70	112,00	91,56	119,87
3	Дебіторська заборгованість за розрахунками :	31,0	28,5	61,8	48,8	-2,50	33,30	-13,00	91,94	216,84	78,96
4	з бюджетом	11,2	16,8	13,1	12,9	5,60	-3,70	-0,20	150,00	77,98	98,47
5	за виданими авансами	19,8	11,7	48,7	35,9	-8,10	37,00	-12,80	59,09	416,24	73,72
6	Інша поточна дебіторська заборгованість	20,9	21,3	22,4	20,4	0,40	1,10	-2,00	101,91	105,16	91,07
7	Гроші та їх еквіваленти:	56,9	84,2	83,5	78,6	27,30	-0,70	-4,90	147,98	99,17	94,13
8	в національній валюті	56,9	84,2	83,5	78,6	27,30	-0,70	-4,90	147,98	99,17	94,13
10	Інші оборотні активи	1,7	2,9	4,3	5,1	1,20	1,40	0,80	170,59	148,28	118,60
11	Оборотні активи: всього	739,50	824,10	936,00	928,40	84,60	111,90	-7,60	170,59	148,28	118,60

Утворення запасів обумовлюється обсягами та ефективністю проведення господарської діяльності підприємства. Їх питома вага, за період, що досліджується становила від 47% станом на 1.10.2018 року до 51% станом на 1.01.2018 року відповідно. Обсяг товарних запасів на 1.01.2015 року становив 352,4 тис.грн. або 47,7% . від загального обсягу оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ». На 1.01.2016 року дана стаття балансу зросла на 104,5 тис.грн. і становила 378,4 тис.грн. Станом на 1.01.2017 року обсяг товарних запасів збільшився по відношенню до попереднього періоду і становив 482,9 тис.грн. А станом на 1.01.2018 року спостерігається зменшення обсягу запасів на 44,4 тис. грн. У зміні середнього значення оборотних активів спостерігається стійка тенденція до зростання. Так, за період, що підлягає дослідженню, середній обсяг товарних запасів збільшився на 26,8%. У 2016 році по відношенню до попереднього року на 65,25 тис.грн, у 2017 році на 30,05 тис.грн.

На другому місці за обсягом у складі оборотних активів знаходиться дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги. Її питома вага коливається в межах 30-38% від загального обсягу оборотних активів за період, що досліджується. Дебіторська заборгованість представляє собою суму заборгованості юридичних та фізичних осіб (дебіторів) на користь підприємства. Дебіторська заборгованість являє собою дебіторську заборгованість, яка виникає у ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Залежно від відносин, що обумовлюють виникнення дебіторської заборгованості виділяють такі її види: дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість. На підприємстві представлені такі види дебіторської заборгованості: дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість.

Існування дебіторської заборгованості є, певною мірою, об'єктивним процесом, пов'язаним із забезпеченням кругообороту коштів як передумови проведення господарсько-фінансової діяльності.

Проте надмірний обсяг виникнення дебіторської заборгованості, порушення термінів її погашення або неможливість погашення взагалі є досить негативними ознаками фінансового стану підприємства.

Станом на 1.01.2015 року дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги складала 278,3 тис.грн. На 1.01.2016 року її обсяг зріс на 33,4 тис.грн. відносно попереднього періоду, а станом на 1.01.2017 року -- зменшився на 26,3 тис.грн.

При дослідженні середнього значення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на торговельному підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» можна стверджувати, що її середній обсяг збільшився відносно базового періоду на 6% з 295 тис.грн. у 2015 році до 313,75 тис.грн. у 2017 році.

Хоча виникнення дебіторської заборгованості в певних межах є нормальною ознакою процесу господарсько-фінансової діяльності будь-якого підприємства, зумовлене природою та особливостями його діяльності, однак кожен господарюючий суб'єкт зацікавлений в оптимізації її обсягу.

Це обумовлено тим, що скорочення дебіторської заборгованості є одним із наявних резервів зниження потреби підприємства в оборотних активах та прискорення швидкості їх обертання.

На досліджуваному підприємстві представлена дебіторська заборгованість за розрахунками, в тому числі з бюджетом та за виданими авансами.

Таблиця 2.3

**Динаміка середнього обсягу оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Показники	Значення оборотних активів, тис.грн.				Середні значення оборотних активів, тис.грн.			Темп росту ланцюговий,%		Темп росту базисний,%	
	на 1.01.15. р.	на 1.01.16. р.	на 1.01.17р.	на 1.01.18. р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.
Товари	352,4	378,4	482,9	439	365,4	430,65	460,7	117,86	106,98	117,86	126,08
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	278,3	311,7	285,4	342	295	298,55	313,8	101,20	105,09	101,20	106,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками :											
з бюджетом	31	28,5	61,8	49	29,75	45,15	55,3	151,76	122,48	151,76	185,88
за виданими авансами	11,2	16,8	13,1	13	14	14,95	13	106,79	86,96	106,79	92,86
Інша поточна дебіторська заборгованість	19,8	11,7	48,7	36	15,75	30,2	42,3	191,75	140,07	191,75	268,57
Інша поточна дебіторська заборгованість	20,9	21,3	22,4	20	21,1	21,85	21,4	103,55	97,94	103,55	101,42
Грошові кошти та їх еквіваленти	56,9	84,2	83,5	79	70,55	83,85	81,05	118,85	96,66	118,85	114,88
в національній валюті	56,9	84,2	83,5	79	70,55	83,85	81,05	118,85	96,66	118,85	114,88
Інші оборотні активи	1,7	2,9	4,3	5,1	2,3	3,6	4,7	156,52	130,56	156,52	204,35
Оборотні активи	741,2	827,0	940,3	933,5	781,8	883,65	936,9	113,03	106,03	113,03	119,84

Даний вид дебіторської заборгованості виникає на підприємстві у зв'язку з отриманням грошових авансів на період відрядження, фінансування інших господарських потреб, а виникнення дебіторської заборгованості за розрахунками обумовлене діючою в Україні системою сплати податків протягом року. Дана стаття балансу займає від 4% до 6% впродовж досліджуваного періоду. Так, середній обсяг дебіторської заборгованості за розрахунками у 2015 році становив 29,75 тис.грн., у 2016 році дана стаття балансу збільшилась відносно попереднього періоду на 15,4 тис.грн. і становила 45,15 тис.грн. (табл. 2.3). У 2017 році відносно попереднього періоду обсяги дебіторської заборгованості за розрахунками збільшились на 10,15 тис.грн. і склали 55,3 тис.грн.

В складі оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» інша поточна дебіторська заборгованість займає від 2,2% до 2,8%. Обсяги даної статті оборотних активів в їх структурі залишались майже незмінними за період, що досліджується. (табл. 2.4). На початок досліджуваного періоду інша поточна дебіторська заборгованість становила 21,1 тис.грн. В цілому на кінець періоду за даними табл. 2.4 обсяги іншої поточної дебіторської заборгованості по відношенню до базисного періоду збільшились на 1,4% і становили 21,4 тис.грн. Грошові кошти та їх еквіваленти є матеріальною формою фінансових ресурсів торговельного підприємства. Їх наявність на момент оцінки характеризує обсяг наявних фінансових ресурсів, які можуть інвестуватися в новий цикл господарської діяльності, визначають стан поточної платоспроможності підприємства.

Обсяг формування грошових коштів, можливість їх генерування в процесі господарської діяльності, підтверджує визнання ринком товарів та послуг, що пропонуються підприємством.

Таблиця 2.4

Динаміка структури оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки

Показники	Питома вага ,%				Абсолютне відхилення від базису,%			Абсолютне відхилення від попереднього періоду,%		
	на 1.01.2015р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.
Товари	47,65	45,92	51,59	47,23	-1,74	3,94	-0,42	-1,74	5,68	-4,36
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	37,63	37,82	30,49	36,85	0,19	-7,14	-0,79	0,19	-7,33	6,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками, в т.ч. :	4,19	3,46	6,60	5,26	-0,73	2,41	1,06	-0,73	3,14	-1,35
з бюджетом	1,51	2,04	1,40	1,39	0,52	-0,11	-0,13	0,52	-0,64	-0,01
за виданими авансами	2,68	1,42	5,20	3,87	-1,26	2,53	1,19	-1,26	3,78	-1,34
Інша поточна дебіторська заборгованість	2,83	2,58	2,39	2,20	-0,24	-0,43	-0,63	-0,24	-0,19	-0,20
Грошові кошти та їх еквіваленти в т.ч.:	7,69	10,22	8,92	8,47	2,52	1,23	0,77	2,52	-1,30	-0,45
в національній валюті	7,69	10,22	8,92	8,47	2,52	1,23	0,77	2,52	-1,30	-0,45
Інші оборотні активи	0,23	0,35	0,46	0,55	0,12	0,23	0,32	0,12	0,11	0,09
Оборотні активи: всього	100	100	100	100	X	X	X	X	X	X

Наявні залишки грошових коштів характеризують фінансову здатність підприємства до проведення господарської діяльності.

Гроші та їх еквіваленти являють собою грошові кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій а також еквіваленти грошових коштів [1].

Під еквівалентами грошових коштів розуміють короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Грошові кошти на досліджуваному підприємстві займають від 7,69% до 10,22% від загального обсягу оборотних активів. У 2015 році середній залишок грошей та їх еквівалентів складав 70,55 тис.грн. У 2015 році їх обсяг збільшився на 18,9% і становив 83,85 тис.грн.

У 2016 році в середньому залишок грошових коштів становив 81,05 тис.грн., що на 18,9% більше ніж в попередньому періоді. У 2017 році обсяг грошових коштів та їх еквівалентів становив 81,05 тис.грн., що на 3,4% менше ніж в попередньому періоді, але на 14,8% більше ніж в базисному періоді.

Інші оборотні активи займають незначну питому вагу у складі оборотних активів від 0,23% до 0,55% станом на 1.01.2008 та станом на 1.01.2018 відповідно. Середній обсяг даної статті балансу за період, що підлягає дослідженню збільшився з 2,3 тис.грн у 2015 році до 4,7 тис.грн. у 2017 році, що на 31% більше відносно попереднього періоду.

Крім якісних оцінок зміни обсягів та структури оборотних активів доцільно здійснити аналіз впливу зміни обсягів оборотних активів підприємства та їх складових на зміну виручки від реалізації на основі розрахунку коефіцієнтів еластичності.

Таблиця 2.5

Вплив зміни обсягів оборотних активів та їх складових на зміну обсягів реалізації ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2015-2017 роках

№	Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Темп приросту, %		Коефіцієнт еластичності	
					2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.
1	Запаси, тис.грн.	365,40	430,65	460,70	17,86	6,98	1,82	0,55
2	Дебіторська заборгованість, тис.грн.	346,90	348,35	397,95	0,42	14,24	77,84	1,53
3	Гроші та їх еквіваленти, тис.грн.	70,55	83,85	81,05	18,85	-3,34	1,73	-6,54
4	Інші оборотні активи, тис.грн.	2,30	3,60	4,70	56,52	30,56	0,58	0,71
5	Оборотні активи, всього, тис.грн.	781,80	883,65	936,90	13,03	6,03	2,50	3,62
6	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1027,50	1361,80	1659,20	32,54	21,84	1,00	1,00

З таблиці 2.5 видно, що зростання обсягу оборотних активів на 1% у 2017 році вплинуло на збільшення обсягу виручки від реалізації на 3,62 %.

Отже, аналіз динаміки і структури оборотних активів за аналізований період показав, що враховуючи особливості діяльності підприємств торговельної галузі досліджуване підприємство має достатні обсяги оборотних активів, величина яких має чітку тенденцію до зростання. За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок про збільшення загального обсягу оборотних активів на підприємстві в порівнянні з базовим періодом – загальна сума оборотних активів збільшилась на 19,8% порівняно з базовим періодом. В порівнянні з базовим періодом відбулось збільшення обсяг товарів на 26%, обсягів дебіторської заборгованості на 14%, грошових коштів та їх еквівалентів на 15%. Оскільки на підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за досліджуваний період збільшився обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 61,5%, то можна зробити висновок про те, що зростання обсягу оборотних активів є економічно виправданим. Враховуючи збільшення обсягів виручки від реалізації за досліджуваний період, збільшення обсягів оборотних активів є позитивною тенденцією. Збільшення обсягів товарних запасів при правильному управлінні ними сприяє інфляційній захищеності коштів, вкладених в товарні запаси. Однак дане твердження справедливе у випадку відсутності понаднормативних товарних запасів.

Вертикальний аналіз оборотних активів показав наявність у їх складі значної частки дебіторської заборгованості, що може негативно відобразитись на фінансовому стані підприємства у зв'язку із збільшенням ризику втрати інвестованих в даний вид оборотних активів коштів. Результати проведеного аналізу свідчать про дещо велику частку у складі оборотних активів дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає від 30% до 38% загального обсягу оборотних активів. Отже на підприємстві є доцільним

здійснити оптимізацію її обсягу. Таким чином, буде проведено певне вивільнення оборотних коштів, які протягом розглянутого періоду було заморожено у вигляді дебіторської заборгованості. Це обумовлено тим, що скорочення дебіторської заборгованості є одним із наявних резервів зниження потреби підприємства в оборотних активах та прискорення швидкості їх обертання. Таким чином, очевидно є необхідність удосконалення системи управління оборотними активами з метою ефективного їх використання.

2.2. Аналіз джерел фінансування оборотних активів підприємства

Основним завданням аналізу джерел фінансування оборотних активів є визначення рівня фінансового ризику, який генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Управління фінансуванням оборотних активів підприємства підпорядковується цілям необхідної потреби в них відповідним фінансовими ресурсами й оптимізації структури джерел формування цих ресурсів. З урахуванням цієї мети будується управління фінансуванням оборотних активів підприємства [10].

Основними джерелами фінансування збільшення розміру оборотних активів торговельного підприємства є прибуток, який спрямовується на приріст власного оборотного капіталу; продаж необоротних активів або закінчення терміну довгострокового фінансового інвестування; отримання кредитних ресурсів або зростання кредиторської заборгованості; приріст статутного фонду підприємства, який сплачено грошовими коштами або короткостроковими цінними паперами; приріст фонду дооцінки вартості товарно-матеріальних цінностей, який спрямовується на поповнення власних оборотних коштів.

Для проведення оцінки джерел фінансування на попередньому етапі доцільно здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз капіталу досліджуваного підприємства, що дозволить визначити основні тенденції зміни його обсягів, а також співвідношення фінансових ресурсів, за рахунок яких в тому числі відбувається формування оборотних активів підприємства. Динаміка обсягу та складу капіталу ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» представлена в табл. 2.6.

За аналізований період обсяги капіталу постійно зростали. Так, у 2016 році темп приросту загального обсягу капіталу збільшився на 7,61%, а в 2017 році на 1,6%. Цьому сприяло зростання стійкими темпами власного капіталу (середній приріст склав 6%). Частка власного капіталу в середньому за аналізований період склала 78%. Ці показники є індикатором стійкого фінансового становища досліджуваного підприємства, що в свою чергу дозволяє маневреніше використовувати власний капітал. З іншого боку, високий відсоток власного капіталу не сприяє зростанню фінансової рентабельності підприємства.

Обсяги позикового капіталу ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в середньому за аналізований період зменшились на 3%. Впродовж аналізованого періоду використання довгострокового капіталу не здійснювалось. Зменшення обсягів позикового капіталу відбулось за рахунок зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, питома вага, якої в середньому становила 22%.

Так, в 2017 році кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги зменшилась на 16,21% (табл. 2.6).

За досліджуваний період підприємство не використовувало у своїй діяльності банківське кредитування. Незначно збільшились обсяги короткострокових зобов'язань за розрахунками: в 2017 році на 10,6%, що в тому числі пов'язано із зростанням витрат на оплату праці, з авансів одержаних.

Таблиця 2.6

**Динаміка обсягу та складу капіталу ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Показник	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення, тис.грн.		Темп приросту, %		Питома вага, %		
				2016	2017	2016	2017	2015	2016	2017
1. Власний капітал, тис.грн.	826,52	883,18	932,96	56,67	49,77	6,86	5,64	78,23	78,23	77,97
1.1 Зареєстрований Капітал, тис.грн.	270,80	270,80	270,80	0,00	0,00	0,00	0,00	25,63	25,63	23,91
1.2 Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис.грн.	555,72	612,38	662,16	56,67	49,77	10,20	8,13	52,60	52,60	54,06
2. Поточні зобов'язання, тис.грн.	230,05	249,55	218,00	19,50	-31,55	8,48	-12,64	21,77	21,77	22,03
2.1 Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн.	200,20	216,55	181,45	16,35	-35,10	8,17	-16,21	18,95	18,95	19,12
2.2 Поточні забезпечення, тис.грн.	29,85	33,00	36,55	3,15	3,55	10,55	10,76	2,83	2,83	2,91
Валюта балансу, тис.грн.	1056,57	1132,73	1150,96	76,17	18,22	7,21	1,61	100,00	100,00	100,00

Наступним етапом аналізу є визначення типу фінансування оборотних активів шляхом порівняння власних та позикових джерел у ході фінансування оборотних активів. Основою цього аналізу є оцінка ступеня ефективності формування структури джерел фінансування оборотних активів з позицій впливу на фінансову стійкість підприємства. Як було зазначено в розділі 1 виділяють три основних підходи до фінансування оборотних активів: консервативний, помірний та агресивний. В основі такого поділу лежить поділ оборотних активів на постійну та змінну частину, а також порівняння їх з величиною чистих оборотних активів. Вибір тієї чи іншої політики фінансування оборотних активів відображає загальну філософію

фінансового управління підприємства з позицій прийнятого співвідношення рівня прибутковості й ризику фінансової діяльності.

Характер формування оборотних активів пов'язаний з вибором джерел фінансування постійної та змінної їх частини. Той чи інший варіант фінансування залежить від схильності менеджерів до ризику. Якщо вони впевнені, що короткострокові зобов'язання будуть легко поновлені, то обравши агресивний підхід, підприємство зможе вивільнити певну суму коштів. Якщо ж така впевненість відсутня кращим буде компромісний підхід.

Аналізуючи склад джерел фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», який представлений в табл.2.7, можна зробити висновок про те, що основну частку в загальному обсязі джерел фінансування займає власний оборотний капітал.

Так, за аналізований період частка власного оборотного капіталу становила від 70% до 76%. Обсяги власного оборотного капіталу поповнюються в основному за рахунок чистого прибутку та стійких пасивів.

Іншу групу джерел фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» становлять позикові кошти, обсяг яких на початок досліджуваного періоду становив 29,4%, а на кінець досліджуваного періоду – 23,3%.

Найбільшу питому вагу в складі позикових джерел фінансування оборотних активів займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

В середньому дана стаття фінансування займала 23%. Частка фінансування за рахунок розрахунків та інших короткострокових пасивів залишалась впродовж аналізованого періоду незмінною і становила в середньому 3%, а її темп приросту даної статті фінансування становив в середньому 10%.

Таблиця 2.7

**Динаміка обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Абсолютне відхилення, тис.грн.		Темп росту ланцюговий, %		Питома вага, %		
				2016 рік	2017 рік	2016 рік	2017 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
1. Власні оборотні активи, тис.грн.	551,75	634,10	718,90	82,35	84,80	14,93	13,37	70,57	71,76	76,73
2. Оборотні кошти, що формуються за рахунок позикових коштів, тис.грн.	230,05	249,55	218,00	19,50	-31,55	8,48	-12,64	29,43	28,24	23,27
2.1. за рахунок кредиторської заборгованості тис.грн.	200,20	216,55	181,45	16,35	-35,10	8,17	-16,21	25,61	24,51	19,37
2.2. за рахунок розрахунків та інших короткострокових пасивів, тис.грн.	29,85	33,00	36,55	3,15	3,55	10,55	10,76	3,82	3,73	3,90
3. Всього джерел фінансування оборотних активів, тис.грн.	781,80	883,65	936,90	101,85	53,25	13,03	6,03	100,00	100,00	100,00

В даному випадку підприємство фінансує системну частину оборотних активів та приблизно половину змінної частини оборотних активів за рахунок власного оборотного капіталу.

За рахунок такого підходу до фінансування активів підприємство забезпечує собі високий рівень фінансової стійкості, що особливо важливо в сучасних умовах господарювання.

Виходячи з принципів компромісної моделі, сума необоротних активів, постійна частини оборотних активів і приблизно половина змінної частини оборотних активів покривається за рахунок довгострокових пасивів. У такому випадку інша половина змінної частини оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань. Балансове рівняння моделі має наступний вигляд:

$$ДП = НА + СЧ + 0,53Ч, \quad (2.1)$$

де НА – необоротні активи підприємства;

СЧ – системна (постійна) частина оборотних активів;

ЗЧ – змінна частина оборотних активів;

ДП – довгострокові пасиви.

Таблиця 2.8

**Динаміка обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Складові частини оборотних активів	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Джерела фінансування оборотних активів	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Тип політики фінансування
2016 рік						
1. Змінна частина оборотних активів, тис.грн.	142,45	16,12	1. Оборні активи, що формуються за рахунок позикових коштів, тис.грн.	249,55	28,24	компромісний
2. Постійна частина оборотних активів, тис.грн.	741,20	83,88	2. Власний оборотний капітал, тис.грн.	634,10	71,76	
3. Всього оборотних активів, тис.грн.	883,65	100,00	3. Всього джерел фінансування, тис.грн.	883,65	100,00	
2017 рік						
1. Змінна частина оборотних активів, тис.грн.	195,70	20,89	1. Оборні активи, що формуються за рахунок позикових коштів, тис.грн.	218,00	23,27	компромісний
2. Постійна частина оборотних активів, тис.грн.	741,20	79,11	2. Власний оборотний капітал, тис.грн.	718,90	76,73	
3. Всього оборотних активів, тис.грн.	936,90	100,00	3. Всього джерел фінансування, тис.грн.	936,90	100,00	

Таким чином, враховуючи наявне співвідношення джерел фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ

ТЕХНОЛОГІЙ» можна зробити висновок, що на підприємстві застосовується компромісна модель фінансування оборотних активів, тобто за рахунок більшої частини власних коштів. Так, у 2016 році за рахунок власного оборотного капіталу було профінансовано 72% всіх оборотних активів, або 85% постійної їх частини. У 2017 році за рахунок власного оборотного капіталу було профінансовано 77% всіх оборотних активів, або 97% постійної їх частини.

Тобто, за рахунок власного капіталу фінансується майже вся постійна частина оборотних активів. Можна припустити, що позиковий капітал становить основу для фінансування запасів товарно-матеріальних цінностей за рахунок кредиторської заборгованості товарного характеру. За рахунок такого підходу до фінансування активів підприємство забезпечує собі високий рівень фінансової стійкості, що особливо важливо в сучасних умовах господарювання.

Така модель фінансування оборотних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства й рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньо ринкової норми прибутку на капітал.

2.3. Оцінка ефективності управління оборотними активами підприємства

Дослідження ефективності формування та використання оборотних активів займає важливе місце в системі управління підприємством, оскільки дозволяє виявити проблемні питання стосовно управління оборотними активами підприємства та розробити ефективні заходи щодо усунення виявлених недоліків з метою забезпечення реалізації стратегічних цілей суб'єкта господарювання.

Аналіз показників ефективності управління оборотними активами полягає в порівнянні їх значень з базовими величинами, а також у вивченні їх динаміки за звітний період, і за декілька років. Основним завданням цього етапу аналізу є визначення спроможності окремих складових оборотних активів підприємства генерувати прибуток, забезпечувати його поточну платоспроможність.

Прискорення оборотності оборотних активів зменшує потребу в них, дає можливість підприємству вивільняти певний обсяг оборотних коштів. Збільшення числа оборотів досягається за рахунок скорочення періоду обертання. За результатами аналізу оборотності оборотних активів розраховується сума економії (абсолютне або відносне вивільнення) оборотних коштів. В перебігу даного аналізу розраховується тривалість і структура операційного та фінансового циклів підприємства.

Так, грошові кошти використовуються для придбання сировини та матеріалів, тобто вхідних запасів матеріальних оборотних активів. Вхідні запаси матеріальних оборотних активів безпосередньо в результаті виробничої діяльності перетворюються в запаси готової продукції. Запаси готової продукції реалізуються споживачам і до надходження оплати за них перетворюються в дебіторську заборгованість. На останній стадії дебіторська заборгованість перетворюється в грошові активи. Особливістю кругообороту оборотних активів торговельного підприємства є відсутність виробничої стадії, тобто сукупності операцій, що пов'язані з придбанням та використанням матеріально-технічних ресурсів, виготовленням продукції підприємства. Найважливішою характеристикою операційного циклу, що суттєво впливає на обсяг, структуру та ефективність використання оборотних активів, є його тривалість. Вона включає період часу від моменту витрачання підприємством грошових коштів на закупівлю вхідних запасів матеріальних оборотних активів до надходження коштів від дебіторів. Показники оборотності наведено в табл.2.9. За даними табл. 2.10 на

підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» відбувається зменшення періоду обороту всіх оборотних активів: період обороту зменшився з 278 днів у 2015 році до 206 днів у 2017 році. За цей період відбулося прискорення періоду обороту запасів товарів: якщо у 2015 році тривалість періоду обороту запасів становила 130 днів, то у 2016 році їх період обороту зменшився на 14 днів і становив 115 днів, а у 2017 період обороту становив 101 день.

Таблиця 2.9

Показники оборотності оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки

№	Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення від попереднього періоду	
					2016 рік	2017 рік
1.Період обороту, дні						
1	2	3	4	5	6	7
1.2.	Оборотних активів, всіх	278	237	206	-41	-31
1.5.	Товарів	130	115	101	-14	-14
1.6.	Грошових коштів	25	22	18	-3	-5
1.7.	Кредиторської заборгованості	71	58	40	-13	-18
2.8.	Дебіторської заборгованості	123	98	86	-25	-12
2.Коефіцієнт оборотності, рази обороту						
2.2.	Оборотних активів, всіх	1,3	1,5	1,8	0,2	0,2
2.5.	Товарів	2,8	3,2	3,6	0,4	0,4
2.6.	Грошових коштів	14,6	16,2	20,5	1,7	4,2

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7
2.7.	Кредиторської заборгованості	5,1	6,3	9,1	1,2	2,9
2.8.	Дебіторської заборгованості	3,0	3,7	4,2	0,75	0,52
3.	Тривалість операційного циклу, дні	278	236	205	-42	-31
4.	Тривалість фінансового циклу, дні	207	178	165	-29	-13

Також за досліджуваний період відбулось скорочення періоду обороту грошових коштів: якщо у 2015 році їх період обороту становив 25 днів, то на кінець періоду у 2017 році – 18 днів. Також скоротився період обороту дебіторської заборгованості, якщо у 2015 році він становив 123 дні, то у 2017 році – 160 днів. Така ситуація є свідченням прискорення розрахунків з дебіторами. Підтвердженням підвищення ефективності управління оборотними активами на досліджуваному підприємстві є скорочення тривалості операційного циклу, який скоротився у 2016 році порівняно з попереднім періодом на 42 дні, а у 2017 році порівняно з попереднім періодом на 31 день.

Як бачимо показник рентабельності реалізації на підприємстві за досліджуваний період залишився практично незмінним -- 4% , а показник рентабельності оборотних активів збільшився за досліджуваний період на 0,4 і становив 7,5%. Порівнюючи дані показники з середньогалузевими можна стверджувати, що на досліджуваному підприємстві показники рентабельності є вищими. Збільшився також показник рентабельності товарно-матеріальних цінностей: якщо у 2015 році він становив 13%, то у 2017 році вже 15%. Проте ці показники є нижчими від середньогалузевих.

Таблиця 2.10

**Показники рентабельності оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР
ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки, %**

Показники	2015 р.	2016р.	2017 р.	Відхилення від попереднього періоду	
				2016 р.	2017 р.
Коеф. рентабельності реалізації	4,68	7,99	4,21	3,32	-3,78
Коеф. рентабельності оборотних активів	6,14	12,32	7,46	6,17	-4,86
Коеф. рентабельності запасів	13,15	25,27	15,17	12,12	-10,10
Коеф. рентабельності дебіторської заборгованості	13,89	29,77	17,89	15,88	-11,88
Коеф. рентабельності грошових коштів	68,09	129,78	86,21	61,69	-43,58

Доцільним є дослідження зміни рентабельності оборотних активів за рахунок наступних факторів: рентабельності реалізації та швидкості обороту оборотних активів.

Аналіз впливу факторів на рентабельність оборотних активів наведено в табл. 2.11. Дана модель має назву „Дюпон-каскад”. За даними таблиці у 2016 році порівняно з 2015 роком за рахунок збільшення оборотності оборотних активів на 0,23 пункти рентабельність оборотних активів збільшилась на 1,81%.

Таблиця 2.11

**Аналіз впливу оборотності та рентабельності реалізації на
рентабельність оборотних активів (за моделлю Дюпон-каскад)
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

№	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Абсолютне відхилення	
					2016р.	2017 р.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1027,5	1361,8	1659,2	334,3	297,4
2	Середній обсяг оборотних активів, тис.грн.	781,8	883,7	936,9	101,9	53,3
3	Рентабельність реалізації, %	4,7	8,0	4,2	3,3	-3,8
4	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, раз	1,31	1,54	1,77	0,23	0,23
5	Рентабельність оборотних активів, %	6,14	12,32	7,46	6,17	-4,86
6	Зміна рентабельності оборотних активів за рахунок:					
7	рентабельності реалізації, %				4,36	-5,83
8	коефіцієнта оборотності активів, %				1,81	0,97

За рахунок збільшення рентабельності реалізації на 3,3 пункти рентабельність оборотних активів зростає на 4,36%. В цілому порівняно з 2015 роком рентабельність оборотних активів збільшилась на 6,17%. У 2017

році порівняно з 2016 роком відбулось зниження показника рентабельності оборотних активів на 4,86%.

В перебігу аналізу доцільно обчислити і співставити в динаміці та з критеріальними значеннями коефіцієнти ліквідності (платоспроможності). Аналітичні висновки дають змогу визначити рівень платоспроможності даного підприємства. Формування невідповідної за рівнем ліквідності структури оборотних активів є причиною погіршення поточної платоспроможності підприємства та виникнення ситуації банкрутства. Від якісного складу та структури оборотних активів підприємства в безпосередній залежності перебуває спроможність підприємства розрахуватися за всіма видами його поточних зобов'язань. Оборотні активи підприємства достатньо різноманітні з позиції їх ролі в кругообороті коштів, зокрема кількісна оцінка ліквідності може бути виконана з використанням різноманітних видів активів, що відрізняються часом, необхідним для перетворення їх в грошову форму. Тому в залежності від того, які види оборотних активів приймаються до уваги, ліквідність оцінюється за допомогою різноманітних коефіцієнтів.

Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність трансформуватись в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, впродовж якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активів.

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення. Тобто це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання.

Для оцінювання ліквідності та платоспроможності досліджуваного торговельного підприємства доцільно обчислити та співставити в динаміці та з критеріальними значеннями коефіцієнти ліквідності (платоспроможності).

Для розрахунку показників ліквідності доцільно розділити оборотні активи за ступенем їх мобільності. Грошові кошти та їх еквіваленти – найбільш ліквідні активи, які можуть бути використані для виконання поточних зобов'язань негайно.

Високоліквідні активи представлені грошовими коштами та їх еквівалентами та дебіторською заборгованістю. Для перетворення їх в грошову форму необхідний певний час.

Ліквідність цих активів різноманітна та залежить від ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів: швидкості проходження платіжних документів, місцезоташування контрагентів та їх платоспроможності; умови надання комерційних кредитів покупцям. Основним компонентом даної групи є дебіторська заборгованість.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм ліквідності. Він показує яка частина короткострокових зобов'язань може бути при необхідності негайно погашена за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

За даними табл.2.12 можна зробити висновок про те, що коефіцієнт абсолютної ліквідності є набагато меншим від рекомендованого оптимального значення (0,2-0,35) і становить 0,1-0,12 за досліджуваний період.

Тобто, можна зробити висновок, що на підприємствах оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі залишається низьким їх рівень початкової платоспроможності, який вимірюється обсягом грошових коштів та їх еквівалентів по відношенню до суми поточних фінансових зобов'язань.

Проміжний коефіцієнт покриття знаходиться в межах рекомендованих оптимальних значень 0,7-0,8 і коливається в межах 0,82-0,8.

Таблиця 2.12

**Динаміка показників платоспроможності підприємства ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Показники	на 1.01.2015р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	Відхилення від попереднього періоду			
					на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	
Абсолютні показники платоспроможності								
1	Готові засоби платежу, тис.грн.	56,90	84,20	83,50	78,60	27,30	-0,70	-4,90
2	Високоліквідні активи, тис.грн.	387,10	445,70	453,10	489,90	58,60	7,40	36,80
3	Ліквідні активи, тис.грн.	741,20	827,00	940,30	933,50	85,80	113,30	-6,80
Коефіцієнти платоспроможності								
4	Коеф. абсолютної ліквідності	0,26	0,35	0,32	0,45	0,09	-0,03	0,13
5	Проміжний коефіцієнт покриття	1,75	1,86	1,74	2,79	0,11	-0,12	1,04
6	Загальний коефіцієнт покриття	3,35	3,46	3,62	5,31	0,11	0,15	1,69
7	Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	0,45	0,44	0,39	0,44	-0,01	-0,04	0,05
8	Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси	0,48	0,46	0,51	0,47	-0,02	0,06	-0,04

Коефіцієнт абсолютної ліквідності оцінює можливість підприємства розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями в найближчий час. При розрахунку даного показника в якості ліквідних коштів (чисельника дроби) береться найбільш мобільна частина оборотних активів: грошові кошти в касі, на банківських рахунках, а також цінні папери, (останні – так як вважається, що вони швидко і без великих втрат можуть бути перетворені в готівку шляхом реалізації на фондовій біржі.

Ці оборотні засоби в грошовій формі готові до платежу та розрахунків негайно. В знаменнику - короткострокові зобов'язання. Вважається, що в більшості випадків найбільш надійною є оцінка ліквідності тільки по показнику грошових коштів.

На основі даного показника можна одержати більш точну критичну оцінку ступеню ліквідності. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності станом на 1.01.2015 року становить 0,26, а на 1.01.2016 його значення збільшується на 0,09 і становить 0,35. На 1.01.2017 року спостерігається незначне погіршення (зменшення) значення показника до 0,32, а станом на 1.01.2018 його значення збільшилось на 0,13 і становило 0,45. Оскільки рекомендоване значення даного показника 0,2-0,25, то можна стверджувати, що підприємства має достатній рівень негайної платоспроможності.

Проміжний коефіцієнт покриття дає змогу оцінити ступінь покриття короткострокових зобов'язань за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості, тобто відображає спроможність підприємства покрити поточні зобов'язання без залучення матеріальних оборотних коштів.

Оптимальне значення цього показника знаходиться в межах 0,7-0,8. На досліджуваному торговельному підприємстві значення даного показника коливається в межах 1,74-2,79, що підтверджує зроблений раніше висновок про високий рівень платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається як відношення фактичної вартості оборотних коштів, що є в наявності у підприємства у вигляді

виробничих запасів готової продукції, товарів, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів до короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт поточної ліквідності дає загальну оцінку ліквідності, показуючи скільки гривень оборотних активів приходить на 1 гривню короткострокових зобов'язань.

Логіка такого співставлення полягає в тому, що підприємство погашає свої короткострокові зобов'язання в основному за рахунок оборотних активів, отже якщо оборотні активи перевищують по величині короткострокові зобов'язання, підприємство може розглядатися як таке, що успішно функціонує. Коефіцієнт поточної ліквідності дає загальну оцінку ліквідності підприємства, відображає ефективність управління поточною діяльністю стосовно джерел її фінансування. Рекомендоване значення понад 2.

За період, що досліджується на підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» значення загального коефіцієнту покриття збільшується: на початок періоду його значення становило 3,35, то на кінець 5,31.

Оскільки всі значення розрахованих показників є вищими від рекомендованих можна стверджувати, що на підприємстві забезпечено достатньо високий рівень платоспроможності. Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість показує, яку частку в загальному обсязі оборотних активів займає дебіторська заборгованість.

На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» даний коефіцієнт має відносно стабільне значення і коливається в межах 0,39-0,45.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів у запаси показує, яку частку в загальному обсязі оборотних активів займають запаси.

Станом на 1.01.2015 року значення цього коефіцієнту становило 0,48, на 1.01.2016 року його значення зменшилось до 0,46, а на 1.01.2017 року становило 0,51. На кінець періоду, що підлягає дослідженню даний коефіцієнт становить 0,47, тобто значення цього показника залишилось незмінним. На

підприємстві рекомендується дотримуватись відносно стабільного значення даного показника, оскільки збільшення свідчить про погіршення структури обігових коштів з точки зору ліквідності, а зниження – погіршує захищеність обігових коштів від інфляції.

В системі показників оцінки стану використання оборотних активів важливе місце відводиться групі показників формування оборотних активів підприємства ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», вони представлені в табл. 2.13.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами дає змогу оцінити структуру оборотних коштів підприємства за джерелами їх формування - за рахунок власного капіталу чи заборгованості.

Обсяг власних оборотних активів, який знаходиться в чисельнику даного показника, характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства. Цей розрахунковий показник, що залежить як від структури активів, так і від структури джерел засобів. Основним та постійним джерелом збільшення власних оборотних засобів є прибуток.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами показує яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів підприємства.

Показник має особливо важливе значення для підприємств, що займаються комерційною діяльністю та іншими посередницькими операціями. При інших рівних умовах збільшення цього показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Очевидно, що величина власних оборотних коштів залежить від багатьох факторів, а її збільшення обумовлюється реінвестуванням прибутку, відносним зменшенням позаобігових активів, залученням нових акціонерів.

Таблиця 2.13

**Динаміка показників формування оборотних активів підприємства ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 роки**

Показники	на 1.01.2015р.	на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.	відхилення від попереднього періоду		
					на 1.01.2016р.	на 1.01.2017р.	на 1.01.2018р.
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами	0,70	0,71	0,72	0,81	0,01	0,01	0,09
Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті короткострокових зобов'язань	1,59	1,58	1,86	2,49	-0,01	0,27	0,64
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними активами	1,48	1,55	1,41	1,73	0,08	-0,15	0,32
Коефіцієнт співвідношення оборотних коштів з капіталом	0,92	0,97	1,03	0,98	0,05	0,05	-0,04
Коефіцієнт маневрування власних оборотних активів	0,11	0,14	0,12	0,10	0,03	-0,02	-0,02
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	0,65	0,69	0,74	0,80	0,04	0,05	0,05

Крім того, чим більш інтенсивно обертаються кошти на підприємстві, тим в більшій мірі йому необхідна відносно значна величина власних оборотних коштів. Якщо оборотні активи підприємства покриваються власними обіговими коштами менше ніж на 10%, то його поточний фінансовий стан характеризується як незадовільний. Коефіцієнт співвідношення власних оборотних коштів і загального розміру оборотних коштів має бути не нижчим від 0,3-0,4 оскільки це обумовлює зниження вартості оборотних коштів і характеризує більшу фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» даний коефіцієнт мав відносно стабільне значення, яке на початок періоду складало 0,7, яке спостерігалось і в подальшому. А на 1.01.2017 року його значення збільшилось і становило 0,81. Оскільки значення даного показника є набагато вищим від рекомендованого, то можна стверджувати, що оборотні активи підприємства в достатній мірі фінансуються за рахунок власних оборотних активів. Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті короткострокових зобов'язань показує яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена за рахунок матеріальних запасів. За даними таблиці 2.12 значення цього показника збільшилось з 1,59 на початок аналізованого періоду до 2,49 на кінець. Збільшення даного показника може свідчити про покращення можливостей підприємства при необхідності розрахуватися з поточними зобов'язаннями за рахунок матеріальних запасів.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними активами дає можливість прослідкувати яку частину у вартості запасів становлять власні оборотні кошти. Станом на 1.01.2015 року значення коефіцієнта 1,48, на 1.01.2016 значення збільшилось до 1,55. Зменшення даного коефіцієнту спостерігається на 1.01.2017 року до 1,41. Періоду його значення стрімко збільшується і становить 1,73, що є свідченням високого рівня забезпеченості запасів власними оборотними коштами. Коефіцієнт маневрування власного

капіталу, показує яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, а яка капіталізована. На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» коефіцієнт маневрування власного капіталу на початок періоду становить 0,65. Далі спостерігається його постійне збільшення і на кінець аналізованого періоду він становить 0,8, тобто спостерігається стійка тенденція до збільшення частки власного капіталу, яка спрямовується для фінансування поточної діяльності. Коефіцієнт маневрування власних оборотних активів дає змогу оцінити можливості підприємства швидко реагувати на зміни в кон'юктурі ринку, оскільки в чисельнику знаходяться сума грошових коштів та поточних фінансових інвестицій, а знаменнику – власні оборотні активи. На підприємстві цей показник коливався в межах 0,1-0,14, тобто мав відносно стабільне значення.

Отже, аналіз динаміки і структури оборотних активів за аналізований період показав, що враховуючи особливості діяльності підприємств торговельної галузі досліджуване підприємство має достатні обсяги оборотних активів, величина яких має чітку тенденцію до зростання, показники платоспроможності, які знаходяться в межах оптимальних значень та задовільну структуру оборотних активів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

3.1. Обґрунтування потреби в оборотних активах підприємства на плановий період

Найголовнішим етапом управління оборотними активами має стати обґрунтування планової потреби підприємства в оборотних активах. Визначення потреби в оборотних активах є необхідною передумовою ефективного їх використання. Формування оборотних активів в недостатньому обсязі буде ускладнювати нормальне протікання господарської діяльності і може викликати перебої в ньому. Надлишок сформованих оборотних активів сприятиме виникненню додаткових витрат на їх зберігання, а також недоотримання прибутку від їх використання.

Для визначення планової потреби в оборотних активах можуть бути використані наступні методи [22]: метод диференційованого темпу зростання; метод прямих техніко-економічних розрахунків.

Збалансування прогнозних значень активів та пасивів підприємства при використанні здійснюється шляхом експертного коригування обсягів заборгованості підприємства або розміру його власного капіталу. Вибір між цими альтернативами залежить від структурної політики підприємства щодо формування капіталу, тобто від: фінансових можливостей засновників щодо збільшення власного капіталу; співвідношення між власним та позиковим капіталом, ще склалося у передплановий період; можливостей збільшення заборгованості з врахуванням ефекту фінансового важеля та інших факторів.

Використання описаних методів дає можливість отримати лише приблизний результат і може застосовуватися тільки для отримання

орієнтовних розрахунків. Більшу практичну цінність має використання методу прямих техніко- економічних розрахунків. Оскільки саме його застосування передбачає визначення прогнозних показників у розрізі окремих складових активів та пасивів залежно від факторів, що обумовлюють їх обсяги та темпи зміни.

Як свідчать дані форми «Звіт про фінансові результати» ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», впродовж досліджуваного періоду прослідковується чітка тенденція до зростання обсягу товарообороту. За наявності такої ситуації плановий обсяг продажу товарів можна визначити методом екстраполяції за допомогою обчислення середньоквартального темпу росту. За цим методом плановий обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становить 2108,42 тис.грн. Як свідчать проведені розрахунки, у плановому періоді порівняно зі звітним очікується зростання товарообороту на 27,1%. Саме такий середній приріст обсягів реалізації товарів мав місце у досліджуваному періоді.

Плановий розмір операційних витрат ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» (адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати) можна визначити на основі даних щодо планового обсягу чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та рівня операційних витрат у відсотках до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), що склався в середньому за досліджуваний період (20,61 %). Таким чином плановий розмір операційних витрат дорівнює: $2108,42 \cdot 0,177 = 373,36$ тис.грн. Результати проведених розрахунків наведені у табл. 3.1.

Наступним кроком є безпосередня розробка плану доходів та витрат ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», який наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.1

**Розрахунок планового обсягу операційних витрат
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» на 2018 рік**

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	План на 2018 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1027,5	1361,8	1659,2	2108,42
Рівень операційних витрат, %	0,19	0,18	0,16	0,18
Операційні витрати, тис.грн.	191,20	254,10	263,10	373,36

Цей план є необхідним документом для складання балансу обігових коштів підприємства на плановий період, оскільки дозволяє визначити суму чистого прибутку підприємства, яка залишається в його розпорядженні як джерела формування власних фінансових ресурсів планового періоду.

Таблиця 3.2

**План доходів та витрат ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» на 2018 рік**

тис.грн.

Показники	2017 рік	План на 2018 рік
1	2	3
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1659,2	2108,42
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1454,56	1745,47
Валовий прибуток	204,64	362,95

Продовження табл. 3.2

1	2	3
Інші операційні доходи	249,8	254,29
Операційні витрати	263,1	373,36
Фінансовий результат від операційної діяльності	191,34	243,88
Фінансовий результат до оподаткування	191,34	243,88
Витрати з податку на прибуток	34,44	43,90
Чистий фінансовий результат: прибуток	156,90	199,98

Отже, в плановому періоді валовий прибуток ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» становитиме 362,95 тис.грн.

Розмір інших операційних доходів визначимо виходячи з очікуваного зростання ставок орендної плати - 254,29 тис.грн. Сума чистого прибутку в плановому періоді становитиме 199,98 тис.грн.

Результати проведених вище розрахунків можуть бути використані для визначення обсягу оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в плановому періоді.

Так, використовуючи плановий обсяг собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та період обороту запасів звітного періоду (101 день), визначимо потребу у формуванні запасів підприємства (Зпл) в плановому періоді за такою формулою:

$$З_{пл} = \frac{СВ \times ПОЗ_{зв}}{Д} \quad (3.1)$$

де $ПОЗ_{зв}$ - період обороту запасів звітний, дні;

Д - кількість днів у досліджуваному періоді;

СВ - плановий обсяг собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Отже, потреба в запасах ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 році становитиме:

$$З_{пл} = \frac{1454,81 \times 101}{365} = 402,56 \text{ тис. грн.}$$

Проте, враховуючи вплив заходів для зменшення періоду обороту запасів товарів у плановому періоді їх період становитиме $101 - 6 = 95$ днів, тобто розрахунок планового розміру запасів товарів здійснюється за такою формулою:

$$З_{пл} = \frac{1454,81 \times 95}{365} = 378,65 \text{ тис. грн.}$$

Для обчислення потреби підприємства в оборотних активах, які відволікаються у формування дебіторської заборгованості (ДЗпл), скористаємося такою формулою:

$$ДЗ_{пл} = \frac{ЧД_{пл} \times ПО_{ДЗ}}{Д} \quad (3.2)$$

де $ПО_{ДЗ}$ - період обороту дебіторської заборгованості, дні;

$ЧД_{пл}$ - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.

Для визначення планового обсягу дебіторської заборгованості ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» використаємо звітне значення періоду погашення дебіторської заборгованості (86 днів) та очікуване його зменшення на 5 днів у зв'язку із застосуванням заходів впливу на боржників, тобто у плановому періоді період обороту дебіторської заборгованості становитиме 81 день.

Отже, в 2018 році плановий розмір дебіторської заборгованості складе:

$$ДЗ_{пл} = \frac{1686,74 \times 81}{365} = 467,9 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунок потреби підприємства в грошових коштах визначається по елементах: грошові кошти в касі (оскільки розрахунок з клієнтами ведеться

за готівку), грошові кошти в дорозі (на випадок проведення інкасації виручки), поточний та страховий запас грошових коштів. Проте для розрахунку таких даних необхідні дані управлінського обліку. Тому потребу у формуванні грошових коштів визначимо через показник періоду їх обороту, що склався на підприємстві у попередньому періоді 18 днів. За експертними оцінками у плановому періоді відбудеться прискорення обороту грошових коштів на 1 день.

$$ГКп = \frac{ЧД_{пл} \times (ПО_{гк} + \Delta ПО_{гк})}{Д} = \frac{1686,74 \times (18 - 1)}{365} = 98,20 \text{ тис.грн.},$$

Де ГКп – обсяг грошових коштів, який формується у плановому періоді, тис.грн.;

ЧДпл – обсяг виручки від реалізації у плановому періоді, тис.грн.;

ПОгк – період обороту грошових коштів, що склався у звітному періоді, дні;

Д – кількість днів в періоді, що планується.

Інші оборотні активи ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в плановому періоді визначимо в обсязі, що в середньому склався за досліджуваний період – 3,5 тис.грн. Таким чином, плановий розмір оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» складатиме 948,25 тис.грн. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Плановий обсяг оборотних активів
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 р**

Показники	Факт 2017 р.	План 2018 р.
1	2	3
Період обороту запасів, дні	101	95
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг, тис.грн.	1454,56	1454,81
Запаси товарів, тис.грн.	460,70	378,65

Продовження табл. 3.3

1	2	3
Період погашення дебіторської заборгованості, дні	86	81
Товарооборот, тис.грн.	1659,2	2108,42
Дебіторська заборгованість, тис.грн.	390,5	467,9
Період обороту грошових коштів, дні	18	17
Грошові кошти, тис.грн.	81,05	98,2
Інші оборотні активи, тис.грн.	4,7	3,5
Всього оборотні активи, тис.грн.	936,9	948,25

Загальна потреба підприємства в активах визначається як сума планового обсягу всіх їх складових. Отже, загальна потреба в активах ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 році становить 948,25 тис.грн. Таким чином приріст обсягу оборотних активів становить:

$$\Delta OA = OA_{пл.} - OA_{зв.} = 948,25 - 936,9 = 11,35 \text{ тис.грн.}$$

В табл. 3.4 наведено дослідження впливу оборотності та рентабельності реалізації на рентабельність оборотних активів в плановому періоді.

Таблиця 3.4

Аналіз впливу оборотності та рентабельності реалізації на рентабельність оборотних активів (за моделлю Дюпон-каскад) ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» на 2018 рік

№	Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення
1	2	3	4	5
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1659,20	1686,74	449,22

Продовження табл.3.4

1	2	3	4	5
2	Чистий прибуток, тис.грн.	156,90	92,55	-4,19
3	Середній обсяг оборотних активів, тис.грн.	936,90	948,25	11,35
4	Рентабельність реалізації, %	4,21	3,12	-1,10
5	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, раз	1,77	2,22	0,45
6	Рентабельність оборотних активів, %	7,46	6,93	-0,53
7	Зміна рентабельності оборотних активів за рахунок:			
	рентабельності реалізації, %			-1,94
	коефіцієнта оборотності активів, %			1,41

Як бачимо показник рентабельності реалізації за досліджуваний період зменшився з 3,12% до 4,21% , а показник рентабельності оборотних активів зменшився з 7,46% до 6,93%.

Коефіцієнт оборотності зріс з 1,77 до 2,22 разів. За даними табл. 3.5 у 2018 році порівняно з 2017 роком за рахунок збільшення оборотності оборотних активів на 0,45 пункти рентабельність оборотних активів збільшилась на 1,41%.

За рахунок зменшення рентабельності реалізації на 1,1 пункти рентабельність оборотних активів зменшилась на 1,94 %. Показники рентабельності оборотних активів в плановому періоді представлені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Показники рентабельності оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР
ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» на 2018 рік**

№	Показники	2017р.	2018 р.	Абсолютне відхилення
1	Коефіцієнт рентабельності реалізації	4,21	3,12	-1,10
2	Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	7,46	6,93	-0,53
3	Коефіцієнт рентабельності запасів	15,17	17,35	2,18
4	Коефіцієнт рентабельності дебіторської заборгованості	17,89	14,04	-3,86
5	Коефіцієнт рентабельності грошових коштів	86,21	66,88	-19,32

В плановому періоді на підприємстві відбувається збільшення рентабельності реалізації запасів на 2,18%. Проте відбувається зменшення рентабельності реалізації оборотних активів в цілому на 0,53% .

3.2. Розробка плану фінансування оборотних активів

Оскільки управління оборотними активами тісно пов'язане з визначенням джерел їх фінансування, то розробка балансу обігових коштів є логічним продовженням процесу планування обсягу та складу оборотних активів, який був здійснений у попередньому розділі. Джерелами фінансування оборотних коштів є фінансові ресурси, за рахунок яких вони формуються. Джерелами фінансування оборотних активів підприємства можуть бути його власні та прирівняні до них кошти, а також позиковий

капітал. В різні моменти часу, в силу різноманітних причин величина кожного джерела фінансування в загальному обсязі джерел різна. Кожне підприємство намагається управляти структурою джерел фінансування оборотних активів, тобто досягти такого співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел, яке здійснювало б позитивний вплив на досягнення його стратегічних цілей. Реалізація цієї функції пов'язана з оцінкою переваг та недоліків використання в якості джерел фінансування оборотних активів власного та позикового капіталу в конкретних умовах господарювання.

При виборі джерел фінансування важливо також визначитись з таким їх складом, який би забезпечив прибуткове використання оборотних активів, а також, виходячи з менталітету власників підприємства, відповідав би прийнятій на підприємстві політиці фінансування оборотних активів. В якості критерію оптимізації структури джерел фінансування оборотних активів може виступати прийнятний рівень доходності та ризику в діяльності підприємства, мінімізація вартості джерел залучення.

Умовою оптимізації структури капіталу, що використовується для формування оборотних активів підприємства, є збалансування двох найважливіших задач управління: зниження ціни формування (для забезпечення можливості зростання прибутковості використання) та зниження ризику втрат (для забезпечення капіталом впродовж певного терміну).

Правильно обрана політика фінансування оборотних активів відіграє значну роль в діяльності підприємства, забезпечує ефективне використання капіталу, фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. За розрахунками, що були здійснені у розділі 2.2, було зроблено висновок про застосування на підприємстві компромісної моделі фінансування оборотних активів.

Визначення прогнозного обсягу та складу джерел фінансування оборотних активів здійснювалось з урахуванням вказаних особливостей.

Власний капітал ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» складається із зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку. У плановому періоді, як очікується, зареєстрований капітал досліджуваного підприємства не зміниться і становитиме 270,8 тис.грн. Загальний обсяг чистого прибутку, який прогнозується отримати у 2018 році, буде капіталізовано, тобто нерозподілений прибуток ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» буде збільшуватися на планову величину чистого прибутку. Враховуючи вище зазначене, у 2018 році власний капітал досліджуваного підприємства складе 336,48 тис.грн.

Плановий розмір кредиторської заборгованості підприємства (КЗпл) може бути визначений за наступною формулою:

$$КЗ_{пл} = \frac{СВ_{пл} \times ПО_{КЗ}}{Д} \quad (3.3)$$

де ПО_{кз} - період обороту кредиторської заборгованості, дні.

При розрахунку кредиторської заборгованості ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у плановому періоді використаємо звітне значення періоду її обороту (40 днів). Таким чином, кредиторська заборгованість досліджуваного торговельного підприємства у 2018 році дорівнюватиме:

$$ДЗ_{пл} = \frac{1454,81 \times 40}{365} = 159,34 \text{ тис.грн.}$$

Відповідно до розрахунків, які були зроблені, загальна потреба у фінансуванні оборотних активів у 2018 році становитиме 948,25 тис.грн. За результатами балансового методу розрахунків планових джерел фінансування оборотних активів було обрано наступні джерела фінансування: поточні зобов'язання за розрахунками, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та власні оборотні кошти.

Таблиця 3.6

**Фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 р.**

Показник	2017 рік, тис.грн.	2018 рік, тис.грн.	Абсолютне відхилення, тис.грн.	Питома вага, %	
				2017 рік	2018 рік
1	2	3	4	5	6
1.Власні оборотні активи	718,90	751,83	32,93	76,73	79,28
2. Оборотні кошти, що формуються за рахунок позикових коштів	218,00	196,42	-21,58	23,27	20,71
2.1. за рахунок кредиторської заборгованості	181,45	159,34	-22,11	19,37	16,80
2.2. за рахунок розрахунків та інших короткострокових пасивів	36,55	37,08	0,53	3,90	3,91
3. Всього джерел фінансування оборотних активів	936,90	948,25	11,35	100,00	100,00

Згідно з наведеними розрахунками (табл. 3.6) найбільшу питому вагу у складі джерел фінансування оборотних активів -- 79% займають власні оборотні кошти. Позикові кошти, до складу яких входять кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша поточна заборгованість становлять 20,71% від загального обсягу джерел фінансування.

Таблиця 3.7

**Динаміка обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів
ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 році**

Складові частини оборотних активів	Сума, тис.грн	Питом а вага, %	Джерела фінансування оборотних активів	Сума, тис.грн	Питом а вага, %	Тип політики фінансування
2018 рік						
1. Змінна частина оборотних активів, тис.грн.	207,05	21,83	1. Оборотні активи, що формуються за рахунок позикових коштів, тис.грн.	196,42	20,71	компромісний
2. Постійна частина оборотних активів, тис.грн.	741,20	78,17	2. Власний оборотний капітал, тис.грн.	751,83	79,29	
3. Всього оборотних активів, тис.грн.	948,25	100,00	3. Всього джерел фінансування, тис.грн.	948,25	100,00	

В табл. 3.7 представлено склад джерел фінансування оборотних активів та їх співвідношення до постійної та змінної частин оборотних активів. Як відомо постійна частина оборотних активів представляє собою сукупність оборотних активів, потреба в яких є незмінною впродовж всього операційного циклу. Вона розглядається як деякий мінімально необхідний та стабільний обсяг забезпечення фінансових потреб підприємства. Тобто на підприємстві зберігається компромісна політика фінансування оборотних активів. Ця політика фінансування передбачає використання власного капіталу та довгострокових пасивів для формування необоротних активів та

системної частини оборотних активів. Відповідно вся змінна частина оборотних активів формується за рахунок короткострокових позик.

Змінна частина оборотних активів представляє собою сукупність активів, потреба у формуванні яких виникає в певні часові інтервали, у зв'язку з сезонними змінами в обсягах формування товарних запасів, сезонним зростанням дебіторської заборгованості або грошових витрат підприємства. Кожна розглянута група оборотних активів потребує свого джерела фінансування, яке б забезпечувало отримання капіталу на відповідний термін при найбільш вигідних умовах.

В табл. 3.8 наведено розрахунок показників оборотності ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 році. За проведеними розрахунками у плановому періоді на підприємстві відбувається прискорення періоду обороту оборотних активів з 206 днів до 164 дня. Зменшення періоду обороту оборотних активів відбувається за рахунок прискорення оборотності їх основних складових: запасів товарів, грошових коштів та дебіторської заборгованості.

Період обороту запасів зменшився з 101 до 95 днів, період обороту грошових коштів зменшився з 17,8 до 17 днів, період обороту дебіторської заборгованості зменшився з 86 до 81 дня. В цілому тривалість фінансового циклу зменшилась на 12 днів.

Для підвищення ефективності механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства пропонується: дотримуватись принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами, які задовольняють як постачальників, так і покупців, а саме встановлення прийнятних термінів платежу та використання доцільних форм розрахунків із партнерами; виявлення фінансових можливостей надання підприємством товарного кредиту; визначення суми оборотних активів, що відволікаються у дебіторську заборгованість за товарним кредитом; визначення складу й

оцінки дебіторів, що отримують товарний кредит; лімітування розміру товарного кредиту, що надається.

Таблиця 3.8

**Показники оборотності оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР
ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2018 році**

Показники	2017 рік	План 2018 рік	Абсолютний приріст
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.	1659,2	2108,42	449,22
Оборотні активи, тис.грн.	936,9	948,25	11,35
Оборотність оборотних активів, разів	1,8	2,2	0,5
Оборотність товарних запасів, разів	3,6	3,8	0,2
Оборотність грошових коштів, разів	20,5	21,5	1,0
Оборотність дебіторської заборгованості, разів	4,2	4,5	0,3
Оборотність кредиторської заборгованості, разів	9,1	9,1	0,0
Період обороту оборотних активів, дні	206,1	164,2	-41,9
Період обороту запасів товарів, дні	101,3	95,0	-6,3
Період обороту грошових коштів, дні	17,8	17,0	-0,8
Період обороту дебіторської заборгованості, дні	85,9	81,0	-4,9
Період обороту кредиторської заборгованості, дні	39,9	40,0	0,1
Тривалість операційного циклу, дні	205,1	193,0	-12,1
Тривалість фінансового циклу, дні	165,2	153,0	-12,1

Підвищити ефективність управління товарними запасами з метою підвищення прибутковості діяльності, запровадження додаткової послуги банку, пов'язаної з управлінням рахунками підприємства. Запровадження на підприємстві запропонованих заходів, а також організація належного рівня якості інформаційного бази має позитивно позначитись як на ефективності управління оборотними активами, так і вартості підприємства, складовою майна якого вони є. Політика фінансування, що застосовується на досліджуваному підприємстві, дозволяє забезпечити компроміс між вартістю капіталу та ризиком його втрати. Вибір конкретної моделі фінансування в певний часовий період визначається наступними факторами: співвідношенням між вартістю використання певних джерел власного капіталу, довгострокового капіталу та короткострокових позик, що обумовлюється кон'юнктурою фінансового ринку.

1. Можливістю залучення в необхідних обсягах відповідного джерела капіталу, що обумовлюється для власного капіталу організаційно-правовою формою господарювання та інвестиційною привабливістю, для позикового капіталу – вимогами забезпечення позики та кредитоздатністю підприємства.

2. Можливістю прогнозування потреби в формуванні тих чи інших видів оборотних активів, що обумовлює використання більш агресивних політик фінансування.

3. Матеріально-речовою структурою оборотних активів, що обумовлює можливість використання певного джерела та форми отримання зовнішніх позик для їх формування.

Дотримання означених факторів при виборі джерел фінансування оборотних активів дозволить забезпечити формування найбільш оптимальної в даних умовах господарювання структури фінансування оборотних активів підприємства.

3.3. Оцінка шляхів підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства

Пошук та обґрунтування шляхів підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємстві є наступним етапом після дослідження обсягу та складу оборотних активів та джерел їх фінансування.

Проведений аналіз оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в цілому та окремих їх складових дозволив виявити вузькі місця в управлінні зокрема товарними запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами. На основі дослідження політики управління оборотними активами на ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», визначено наступні завдання, які необхідно вирішити для прискорення оборотності оборотних активів у майбутньому періоді: оптимізація дебіторської заборгованості; оптимізація грошових потоків у часі; скорочення періоду обороту товарних запасів.

Одним із напрямів підвищення ефективності управління товарно-матеріальними цінностями є своєчасне виявлення проблем із збутом та оперативному їх вирішенні. Оскільки на досліджуваному підприємстві запаси товарно-матеріальних цінностей становлять приблизно 47-50%, від загальної вартості оборотних активів, то з метою формування оптимального асортименту товарно-матеріальних цінностей необхідно ввести регулярне дослідження наступних джерел інформації: результатів реалізації за визначені проміжки часу; пропозиції виробників та постачальників; конкурентні ціни на аналогічні товари.

У випадку управління товарними запасами його ефективність залежить від організації управлінського обліку. Так, якщо на підприємстві існує інформація управлінського обліку по товарообороту, то може бути реалізований автоматизований алгоритм попозиційного формування товарного запасу, який враховує бюджетні обмеження, статистику продажу і поставок, поточний стан товарних запасів. У разі відсутності достовірної

інформації можливе використання фінансової методики управління товарними запасами у вигляді бюджетів продажу та товарних запасів. Для виявлення номенклатури, помилково включеної в складську програму, яка підтримується на складі в надмірній кількості, використовують таку процедуру. Зазвичай, критерієм ефективності товарного запасу вибирають оборотність номенклатури, що підтримується на складі. Однак, оборотність не основною мірою характеризує використання робочого капіталу, оскільки різний товар може мати різну націнку, а отже, маючи однакову оборотність, вносити різний внесок до маржинального прибутку з одиниці грошових коштів. Тому, показником, що більшою мірою відповідає завданню вимірювання ефективності використання товарних запасів, є маржинальна рентабельність товарних запасів ($R_{тз}$), яка розраховується за формулою:

$$R_{тз} = \text{МП} / \text{ТЗсер}, \quad (3.4)$$

Де МП – сума маржинального прибутку на одиницю грошових коштів, яка розраховується як виручка від реалізації за вирахуванням змінних витрат;

ТЗсер – середній обсяг товарних запасів за період.

Недоліком даного показника, є те що він не враховує відстрочку платежу, яка надається постачальником. Разом з тим, даний показник показує вміння підприємства використовувати товарні запаси.

З метою виявлення товарних позицій, підтримання яких на складі торговельного підприємства є більш рентабельним, необхідно розробити звіт, в якому буде розрахований вказаний показник ефективності. Далі доцільно запровадити бізнес-процес регулярного контролю показників ефективності використання товарних запасів. Дана процедура дозволить вдосконалити політику ціноутворення, яка дозволить, з одного боку, забезпечити необхідний обсяг та рівень прибутку, а з іншого – підвищить конкурентоспроможність торговельного підприємства.

Бізнес-процес контролю показників ефективності товарних запасів

дозволяє також виявити позиції, які вимагають активних дій з продажу. Покращити збутову політику ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» можна шляхом надання певних цінових знижок, надання додаткових сервісних послуг, підвищення якості обслуговування клієнтів. Нереалізовані товарні запаси можуть виникати з різних причин, таких як помилки збуту, прорахунки в обсягах закупівлі, повернення покупцями товару, помилок постачальників, які відвантажили не замовлений або невідповідний товар; повернення товару на склад після ремонту, якщо гарантійними зобов'язаннями була передбачена заміна клієнтові невідповідного товару.

Важливим етапом в управлінні товарними запасами, є визначення оптимального обсягу партії замовлення. На практиці існує наступна залежність чим більший обсяг партії замовлення, тим ймовірніше отримати від постачальника товарів знижку при оплаті.

Але не завжди купівля великої партії товарів з умовою надання цінового дисконту може мати для підприємства позитивні наслідки. Це може призвести до зростання витрат на зберігання товарів, необхідності залучення додаткової складської площі, отримання збитків за рахунок утворення понаднормативних товарних запасів.

Вирішення проблеми підвищення ефективності управління товарними запасами також залежить від відносин з постачальниками. Широкий асортимент товарів передбачає співпрацю з доволі широким колом постачальників.

При встановленні відносин з постачальниками необхідними критеріями мають стати ціна, період та ліміт кредитування, які вони можуть запропонувати. Вибір найкращого постачальника багато в чому залежить від поінформованості менеджера по закупівлі про існуючих на ринку постачальників.

Тому моніторинг контрактних умов є найважливішим елементом інформаційного забезпечення роботи з постачальниками. Якщо оплата постачальнику складається з авансу і остаточного розрахунку, доцільно розраховувати у кожному з таких випадків показник умов кредитування за формулою:

$$PK = \frac{\sum (OZ_i \times (\%P \times PPP + (1 - \%P) \times PR))}{OZ}, \quad (3.5)$$

Де PPP – період між датою здійснення передоплати і датою надходження товару на склад;

PR – період між датою повного розрахунку і датою надходження товару на склад;

OZ – обсяг закупівлі за період по всім постачальникам;

OZ_i – обсяг закупівлі по i -му постачальнику;

$\%P$ – відсоток передоплати.

Даний показник характеризує середню вартість комерційного кредиту i -го постачальника у відсотках.

Хоча комерційний кредит вважається безкоштовним, все ж у даному випадку передплата є своєрідною платою за користування придбаним товаром, остаточний розрахунок за який буде здійснено у майбутньому. Зрозуміло, що про більш вигідні умови постачання буде свідчити динаміка зниження даного показника, яка можлива при частих поставках невеликими партіями і якщо менеджеру по закупівлі вдасться домовитись про більш вигідні для торговельного підприємства умови оплати. Хоча кредиторська заборгованість з першого погляду є найбільш ефективним джерело фінансування товарних запасів, проте торговельному підприємству необхідно здійснювати розрахунки для остаточного вибору між комерційним кредитом та банківським кредитуванням. Умови надання банківського кредиту та комерційно кредиту наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Порівняльна оцінка умов банківського кредитування та комерційного кредиту для ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

№	Показники	Значення
1	Ставка відсотків за кредит, % річних	18,4
2	Вимоги до застави майна, % до суми кредиту	101
3	Комісія банку за розрахунково-касове обслуговування, разово (% від суми кредиту)	0,1
4	Оформлення кредиту, разово (% від суми кредиту)	0,5
5	Оплата аудиторських та нотаріальних послуг, грн.	2700
6	Ставка страхування ризику неповернення кредиту (% від суми кредиту)	1,5
7	Ставка страхування майна, що передається у заставу (% від суми кредиту)	0,5
8	Сума кредитування, грн..	70000
9	Період кредитування, міс.	3
10	Підвищення вартості закупівлі сільськогосподарської техніки, у разі відстрочки платні на 30 днів, % (порівняно з оплатою по факту поставки)	5

За наведеними даними проведемо розрахунок доцільності використання банківського кредиту порівняно з комерційним кредитуванням.

Розрахуємо суму відсотків за кредит (ВК) за наступною формулою:

$$ВК = (\sum K \cdot C \cdot PK) \cdot (365 \cdot 100), \quad (3.6)$$

Де $\sum K$ – сума кредиту, грн.;

C – ставка відсотків за кредит, % річних;

PK – період кредитування, місяців.

Таким чином сума відсотків за кредит становитиме :

$$ВК = (70000 \cdot 18,4 \cdot 30 \cdot 3) \cdot (365 \cdot 100) = 3175,89 \text{ грн.}$$

Розрахунок суми витрат зі страхування майна здійснюється за формулою:

$$СМ = (\sum K \cdot \%B3 \cdot CC) \cdot 100 \cdot 100, \quad (3.7)$$

де $\%B3$ – вимоги до застави майна, % до суми кредиту;

СС -- ставка страхування майна, що передається у заставу (% від суми кредиту).

Тоді сума витрат зі страхування майна становитиме $(70000+3175,9) \cdot 101 \cdot 0,5 \cdot 100 \cdot 100 = 369,53$ грн.

Розрахунок витрат зі страхування ризику неповернення кредиту здійснюється за формулою:

$$BC = (\sum K + \%K) \cdot CCR \cdot 100, \quad (3.8)$$

Де %K – сума відсотків за кредит, грн..

ССР -- ставка страхування ризику неповернення кредиту (% від суми кредиту).

Таким чином витрати із страхування ризику непогашення кредиту становлять:

$$(70000+3175,9) \cdot 1,5 \cdot 100 = 1097,64 \text{ грн.}$$

Комісія банку за розрахунково-касове обслуговування становить $70000 \cdot 0,5 \cdot 100 = 350$ грн.

$$\text{Оформлення кредиту: } 70000 \cdot 0,1 \cdot 100 = 70 \text{ грн.}$$

Таким чином загальні витрати по обслуговуванню банківського кредиту (з урахуванням вартості послуг нотаріуса та вартості послуг по оцінці майна) становитимуть:

$$3175,89 + 369,53 + 1097,64 + 350 + 70 + 2700 = 7763,06$$

Дані наведених розрахунків представлені в таблиці 3.10.

Якщо ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» не братиме кредит для закупівлі, а скористається можливістю купівлі з відстрочкою оплати (комерційний кредит), то в такому випадку підприємство втрачає можливість скористатись ціною знижкою і таким чином у нього зростає собівартість.

Таблиця 3.10

**Оцінка витрат при фінансуванні закупівель
за рахунок банківського кредиту**

№	Показники	Значення, грн.
1	Сума відсотків за кредит	3175,89
2	Сум витрат зі страхування майна	369,53
3	Сума витрат зі страхування ризику неповернення кредиту	1097,64
4	Комісія банку за розрахунково-касове обслуговування	350
5	Оформлення кредиту	70
6	Оплата аудиторських та нотаріальних послуг, грн.	2700
7	Всього витрат по обслуговуванню кредиту	7763,06

Проте збільшення витрат на закупівлю дозволяє збільшити суму податкового кредиту з податку на додану вартість і зменшити суму податку на прибуток. В цьому випадку розрахунок додаткових витрат (ДВ) здійснюється за формулою:

$$ДВ = \sum K \cdot \%ПВ \cdot ПК \cdot 5 \cdot 6 \cdot (1 - СПП) \cdot 100, \quad (3.9)$$

Де СПП – ставка податку на прибуток, %;

%ПВ – підвищення вартості закупівлі у разі надання відстрочки оплати на 30 днів, % (порівняно з оплатою по факту поставки).

Таким чином збільшення витрат становитиме: $70000 \cdot 0,05 \cdot 3 \cdot 0,83 \cdot (1 - 0,18) = 6884,45$ грн. Враховуючи наведені розрахунки підприємству для фінансування закупівлі товарних ресурсів більш доцільно використовувати комерційний кредит, оскільки загальна сума витрат по обслуговуванню банківського кредиту (7763,06 грн.) перевищує суму додаткових витрат, які

будуть мати місце при придбанні товарів на умовах комерційного кредиту (6884,45 грн.).

Що стосується безпосередньо резервів підвищення ефективності управління грошовими коштами, які у досліджуваного підприємства становлять суттєву частку (від 7% до 9% вартості оборотних активів) і знаходяться на розрахунковому рахунку в банку, можна запропонувати розширення інвестування вільних грошових коштів у короткострокові фінансові інструменти. Зокрема підприємство може укласти договір з банком, в якому воно обслуговується, про нарахування відсотків на залишок на розрахунковому рахунку, за умови, що він не буде нижче встановленого ліміту (не знижувального залишку на рахунку підприємства). З одного боку, це дозволяє підприємству підтримувати свою ліквідність, а з іншого уникнути заморожування грошей.

Наступним завданням є оптимізація грошових потоків у часі. Для цього необхідно працювати у двох напрямках:

по-перше – над забезпеченням прискорення надходження грошових коштів;

по-друге – над забезпеченням уповільнення витрачання грошових коштів.

Забезпечення прискорення надходження грошових коштів, може бути забезпечене за рахунок впровадження в діяльність підприємства сучасних форм розрахунків, кредитування та інших заходів. Найбільш ефективним інструментом синхронізації грошових потоків, зокрема покриття тимчасового дефіциту, є використання системи овердрафт, яка вже знайшла поширення в Україні. Система овердрафт передбачає, що фірма-депозитер виписує чек на надлишок її фактичного балансу і банк автоматично продовжує позики для покриття цієї нестачі. Наявність овердрафту дозволяє долати клієнту термінові труднощі з грошовими коштами. Він дає можливість оплачувати борги, коли настає їх строк, протягом періодів, в які

витрати тимчасово перевищують надходження. Овердрафт іноді називають кредитом під оборотні активи або одноденним кредитом.

Для забезпечення уповільнення витрачання грошових коштів підприємству необхідно здійснити ряд наступних заходів:

1. Перенесення термінів платежів з метою синхронізації грошових потоків здійснюється за домовленістю з контрагентами. Це дозволяє зменшити залишки готівки на балансі підприємства і при цьому підтримувати імідж платоспроможного, дисциплінованого партнера по бізнесу. Перенесення платежів може передбачати:

- безпосереднє перенесення платежу з однієї дати на іншу;
- роздрібнення платежу на декілька виплат, які здійснюються протягом визначеного періоду.

При прийнятті рішення про перенесення платежів, слід проаналізувати вихідні грошові потоки й визначити види та суми виплат, терміни сплати яких можна змінити. Підприємство може оперувати такими видами платежу, як відрахування в цільові фонди, за умов не порушення чинного законодавства.

Роздрібнення платежу можна використовувати при розрахунках з постачальниками, у періоди, коли загальна сума цих платежів досягає великих обсягів та переносити ці платежі на періоди значних надходжень, за узгодженням з постачальниками. Ці заходи дозволяють зробити витрачання грошових коштів більш рівномірним.

Можливим шляхом також є використання флоту. Флоут представляє собою грошові кошти, на які виписані чеки на користь підприємства, але які ще не інкасовані банком, тобто це гроші в дорозі. Це дозволяє не використовувати кредит при наявності грошей в дорозі.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги за досліджуваний період на підприємстві займала від 30 до 37% усіх оборотних активів. Для досліджуваного підприємства доцільно застосовувати наступні

заходи щодо подальшого управління процесом формування дебіторської заборгованості: оптимізація обсягів дебіторської заборгованості; підвищення швидкості погашення дебіторської заборгованості; забезпечення якості дебіторської заборгованості; захист дебіторської заборгованості від знецінення.

ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» як і більшість підприємств стикаються з наступними проблемами: немає достовірної інформації про строки погашення зобов'язань дебіторами; на підприємстві відсутні дані щодо зростання витрат, пов'язаних із збільшенням розміру дебіторської заборгованості та терміну її погашення; не проводиться оцінка кредитоспроможності покупців та ефективності комерційного кредитування.

1) Оптимізація обсягів формування дебіторської заборгованості для ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» забезпечується управлінням термінами платежів та формами розрахунків підприємства з постачальниками та споживачами. Формування сприятливих для ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» термінів оплати передбачає мінімізацію обсягів реалізації товарів на умовах комерційного та споживчого кредиту. Використання умов оплати, які призводять до утворення дебіторської заборгованості, ефективні для підприємства ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», тільки в разі збільшення за рахунок цього обсягів реалізації товарів, зростання конкурентних переваг підприємства, збільшення кола постачальників та забезпечення міцних партнерських відносин з ними тощо.

2) Забезпечення необхідної якості дебіторської заборгованості ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» шляхом формування стандартів оцінки покупців і диференціації умов надання кредиту є частковою запорукою її погашення у встановлений термін.

Проведення цієї роботи передбачає:

1. Всебічну оцінку партнерів, яким надається комерційний або споживчий кредит, з точки зору їх надійності як дебіторів. Для цього слід вивчити їх організаційно-правовий статус, майнове становище, ділову репутацію, термін роботи та інші фактори. Проведенню цієї роботи буде сприяти формування реєстру боржників – юридичних та фізичних осіб, залучення спеціальних консальтингових та аудиторських фірм для перевірки платоспроможності клієнта. Надаючи комерційний або споживчий кредит, підприємство може враховувати у своїй діяльності досвід видачі кредитів, набутий банківськими установами.

2. Визначення максимальної суми боргу, який надається одному дебітору (так званий кредитний ліміт). Розмір кредитного ліміту встановлюється диференційовано за групами дебіторів залежно від оцінки ризику непогашення дебіторських зобов'язань та умов надання кредиту. Встановлення кредитного ліміту є одним із інструментів зниження ризику фінансових втрат ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в разі невиконання дебітором своїх зобов'язань

3. Використання різних форм забезпечення повернення боргу найбільш великих за обсягом дебіторів (банківські гарантії, страхування фінансових ризиків угоди у зовнішнього спеціалізованого страховика).

4. Юридичне виважене (легітимне) оформлення всіх документів, що регламентують взаємовідносини з дебіторами, їх обов'язки щодо обсягів, термінів та умов повернення боргу.

Захисту дебіторської заборгованості від знецінення сприяє використання наступних заходів:

В якості важливої умови договору поставки або купівлі-продажу товарів на умовах відстрочки платежу слід розглядати розмір та порядок сплати штрафних санкцій за несвоєчасну оплату. Система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями, яка формується у процесі розробки кредитних умов, повинна передбачати відповідну пеню, штрафи й

неустойки. Розміри цих штрафних санкцій повинні повністю відшкодувати всі фінансові втрати підприємства-кредитора (втрату доходу, інфляційні втрати, відшкодування ризику зниження рівня платоспроможності та інш.).

Щодо заходів по управлінню швидкістю погашення дебіторської заборгованості доцільним є застосування процедури інкасації дебіторської заборгованості та побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості. У складі цієї процедури повинні бути передбачені строки й форми надання попереднього й наступного нагадувань покупцям про дату платежів, можливості й умови пролонгації боргу по наданому кредиту, умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів.

Для підвищення ефективності механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства доцільно: дотримуватись принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами, які задовольняють як постачальників, так і покупців, а саме встановлення прийнятних термінів платежу та використання доцільних форм розрахунків із партнерами; виявлення фінансових можливостей надання підприємством товарного кредиту; визначення суми оборотних активів, що відволікаються у дебіторську заборгованість за товарним кредитом; визначення складу й оцінки дебіторів, що отримують товарний кредит; лімітування розміру товарного кредиту, що надається. Процедура стягнення дебіторської заборгованості повинна передбачати терміни і форму попередніх і наступних нагадувань контрагентам про дату платежу, можливість пролонгування терміну сплати; використання нових форм рефінансування дебіторської заборгованості, основними з яких є: облік векселів або їх продаж на фондовому ринку; факторинг; форфейтинг.

В умовах фінансової кризи на Україні підприємства особливо потребують використання сучасних та дієвих методів щодо управління дебіторською заборгованістю. Так, як дебіторська заборгованість може мати

різне походження, причини, то й методи управління нею можуть застосовуватись в залежності від її поділу за різними ознаками.

В основу класифікації дебіторської заборгованості можна покласти поділ дебіторської заборгованості в залежності від цільових груп боржників. При цьому використовуються маркетингові підходи, які ґрунтуються на вивченні поведінки споживачів. Врахування різних причин неплатежів та реальних можливостей дебіторів щодо погашення заборгованості базується насамперед на облікових даних про платежі й заборгованості.

Для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на досліджуваному підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», рекомендуємо використати метод АВС-аналізу. Метод АВС (Activity Based Costing) пов'язують з ім'ям італійського економіста і соціолога Вільфредо Паретто (у статистиці добре відома "діаграма Паретто"). В основі цього методу лежить закон, відкритий В.Паретто, який говорить, що за більшість можливих результатів відповідає відносно невелике число причин, у даний момент цей закон більш відомий як "правило 20 на 80". Відповідно до методу Паретто безліч керованих об'єктів поділяється на дві неоднакові частини (80/20).

У загальному випадку АВС-аналіз є методом, за допомогою якого визначають ступінь розподілу конкретної характеристики між окремими елементами якої-небудь множини. Число груп при проведенні АВС-аналізу може бути будь-яким, але найбільше поширення одержав розподіл розглянутої сукупності на три групи:

- група А – незначне число об'єктів з високим рівнем питомої ваги за обраним показником (мале число середнього значення);
- група В – середнє число об'єктів із середнім рівнем питомої ваги за обраним показником (середнє число середнього значення);
- група С – велике число об'єктів із незначною величиною питомої ваги за обраним показником (велике число малого значення).

Подібна інтерпретація правила Паретто можлива і для дебіторської заборгованості. Дебітори групи А – найбільш важливі дебітори, ті 15-20%, на які припадає 75-80% дебіторської заборгованості, і які заслуговують підвищеного контролю з боку підприємства. Група В – дебітори середньої важливості, ті, на яких в сумі припадає 10-15% дебіторської заборгованості, група С – мало важливі дебітори, на яких припадає 5% усієї дебіторської заборгованості підприємства.

Необхідна умова проведення АВС-аналізу на підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» комп'ютеризований облік платежів. Результатом аналізу є списки боржників, з якими необхідно працювати, застосовуючи різні заходи впливу.

Розглянемо послідовність проведення АВС-аналізу дебіторської заборгованості: розрахувати суму заборгованості всіх клієнтів за списком; обчислити 80% цієї суми; визначити шляхом підсумовування заборгованості за списком найбільші обсяги заборгованості, які становлять 75-80% від загальної суми. Виділена група боржників – перша й головна цільова аудиторія, з огляду на її відносну нечисленність й основну частку боргу, робота з даною категорією боржників повинна будуватись на основі персонального підходу. Подібним чином виділяються наступні дві групи дебіторів.

Таким чином, застосування АВС-аналізу дозволить здійснити сегментацію, яка дасть можливість застосовувати певні методи впливу на боржників. В умовах хронічного порушення платіжної дисципліни, яке характерно для юридичних осіб через дефіцит грошових надходжень, доцільно застосовувати наступні методи впливу на боржників, наведені в табл. 3.11.

Всі ці заходи застосовуються в комплексі для підвищення загальної ефективності роботи зі стягнення боргів.

Проаналізуємо дебіторську заборгованість підприємства ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» з використанням методу ABC-аналізу. В переліку боржників ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» нараховується 28 покупців, які заборгували підприємству за 2011 рік загальну суму 313,75 тис.грн. З них -- 5 підприємств – 235,3 тис.грн, що складає приблизно 75% від загальної суми заборгованості, 9 підприємств – 62,75 тис.грн, щоскладає 20% від загальної суми заборгованості і 14 покупців – 15,7 тис.грн.

Таблиця 3.11

Методи впливу на боржників

Методи	Зміст
Юридичні	Претензійна робота, досудове переписування, подача позову в господарський суд
Економічні	Фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення поставчань
Психологічні	Нагадування по телефону, факсу, пошті, використання засобів масової інформації чи поширення інформації серед партерів, що загрожує боржнику втратою іміджу
Фізичні	Арешт майна боржника, вироблений органами державної виконавчої служби чи органами наслідку.

Аналізуючи наведені дані, можна зробити висновок, що співвідношення між групами покупців буде наступним:

А – покупці, з якими підприємство здійснює приблизно 75% суми обороту (235,3 тис.грн), такий борг складають 5 підприємств, приблизно 10% від усіх покупців;

В – це ті покупці, з якими підприємство здійснює приблизно 20% суми обороту (62,75 тис.грн.) – такий борг складають 9 підприємств, приблизно 32% покупців;

С – це ті покупці, з якими підприємство здійснює приблизно 5% суми обороту (15,7 тис.грн.) – такий борг складають 14 підприємств, приблизно 50% покупців.

З вищенаведених даних слід зробити висновок, що підприємству слід зосередити увагу на крупних постійних покупцях, які належать до перших двох груп, і застосовувати для них ефективні методи управління дебіторською заборгованістю, наприклад надання знижок, таким чином прискорити надходження коштів, і вінцевому рахунку зменшити період обороту капіталу.

Так, наприклад можливо застосувати наступну процедуру надання знижок за схемою „2/10 повна 30”, що означає: покупець одержує двопроцентну знижку у випадку оплати отриманого товару протягом 10 днів з початку періоду кредитування (наприклад з моменту одержання товару); покупець оплачує повну вартість товару, якщо оплата відбувається в період з одинадцятого по тридцятий день кредитного періоду; у випадку несплати протягом місяця покупець змушений додатково оплатити штраф, величина якого може змінюватись в залежності від моменту оплати.

Надання такого типу знижок вигідне підприємству, оскільки сприяє прискоренню оборотності засобів, вкладених у дебіторську заборгованість, так за експертними оцінками застосування запропонованих засобів впливу на дебіторів дозволить прискорити період обороту дебіторської заборгованості на 5 днів.

Отже, резервом для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю є скорочення періоду її обертання, тобто прискорення оборотності за рахунок спланованого скорочення обсягів даної статті оборотних активів. В цілому обґрунтування резервів збільшення ефективності використання оборотних активів зокрема в частині економії коштів в результаті прискорення оборотності дозволило отримати наступні результати, які представлені в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Економія (відволікання) грошових коштів в оборотних активах за рахунок прискорення (уповільнення) їх оборотності

Показник	2009	2010	2011	2012	Економія (відволікання) коштів, тис.грн.		
					2010	2011	2012
Період обороту, днів							
Оборотних активів, всіх	278	237	205	201	-152,9	-145,5	-23,1
Запасів товарно-матеріальних цінностей	130	115	101	95	-55,96	-63,64	-34,6
Дебіторської заборгованості	123	98	86	81	-93,27	-54,55	-28,8
Грошових коштів	25	22	18	17	-11,9	-18,2	-5,8

Отже, з метою підвищення ефективності управління оборотними активами ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», пропонується підвищити ефективність управління товарними запасами, дебіторською заборгованістю, використання додаткової послуги банку, пов'язаної з управлінням рахунками підприємства. Таким чином доцільним є використання наданих пропозицій щодо покращення управління запасами та грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, що в ринкових умовах господарювання є суттєвим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, але одним із ключових є забезпеченість підприємства оборотними активами, механізму їх планування і формування, аналізу ефективності використання. В майні торговельних підприємств оборотні активи займають високу частку. Це наймобільніша частина активів, від стану і раціонального використання яких багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Від обсягу, структури та швидкості руху оборотних активів залежать можливості підприємства щодо нарощення обсягів діяльності, рівень ліквідності, платоспроможності та рентабельності підприємства. Стан та ефективність їхнього використання -- одна з головних умов ефективної діяльності підприємства, саме цим пояснюється актуальність вивчення теоретичних та практичних аспектів управління оборотними активами.

Оборотні активи розглядаються як сукупність економічних ресурсів підприємства, що знаходяться в постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж одного операційного циклу (одного року) та в повному обсязі переносять свою вартість на виготовлену продукцію.

Узагальнюючи результати проведених теоретичних досліджень, доцільно дати визначення управлінню оборотними активами як сукупності принципів, методів та інструментів впливу на обсяг та структуру оборотних активів та джерел їх фінансування, з метою досягнення поставлених цілей (забезпечення цільового рівня рентабельності, ліквідності та оборотності) при оптимальних затратах ресурсів.

Особливості управління оборотними активами визначаються структурною належністю господарюючих суб'єктів. Основними задачами управління оборотними активами є оптимізація обсягу оборотних активів (за критеріями ефективності використання та ризик), оптимізація постійної та змінної частини оборотних активів; забезпечення необхідної ліквідності

оборотних активів та поточної платоспроможності підприємства; забезпечення цільової рентабельності оборотних активів; забезпечення інфляційної захищеності оборотних активів; зниження вартості формування оборотних активів, скорочення фінансового чи операційного циклу підприємства.

Важливою задачею в управлінні оборотними активами є забезпечення оптимального співвідношення між платоспроможністю та рентабельністю шляхом підтримки відповідних розмірів та структури оборотних активів, яка в свою чергу представляє собою певне співвідношення між окремими елементами матеріально-речового складу оборотних активів.

Ефективне управління оборотними активами підприємства забезпечується реалізацією ряду принципів, основними з яких є інтегрованість із загальною системою управління підприємством, комплексний характер формування управлінських рішень, високий динамізм управління, варіантість підходів до розробки окремих управлінських рішень.

Обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства повинно здійснюватись з урахуванням завдань управління ними в розрізі окремих складових. Для обґрунтування загальної потреби в оборотних активах застосовують різноманітні методи планування. Основними методами планування оборотних активів є наступні: метод прямого розрахунку, економічний метод, метод коефіцієнтів.

Формування оптимального обсягу та складу оборотних активів не може бути реалізовано без своєчасного та достатнього аналізу стану оборотних активів. Проведення аналітичного дослідження динаміки обсягу та структури оборотних активів дозволило зробити наступні висновки.

На досліджуваному підприємстві спостерігається тенденція до зростання загального обсягу оборотних активів. Оборотні активи займають від 74% до 81% загального обсягу майна підприємства за період, що досліджується, тобто така динаміка співпадає з тенденціями, які

прослідковуються в цілому на підприємствах оптової торгівлі України. Зростання частки оборотних активів в загальному обсязі активів дозволяє підвищити рівень їх ліквідності, якщо таке зростання є економічно виправданим. На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» за досліджуваний період обсяги виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшились з 1027,5 тис.грн. у 2009 році до 1659, 2 тис.грн. у 2011 році, або на 61,5%. Отже динаміка обсягу оборотних активів відповідає динаміці обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Ефективність господарської діяльності підприємства, особливо торговельного, багато в чому залежить від прийнятої на підприємстві політики фінансування його оборотних активів. Таким чином при формуванні і впровадженні на підприємстві системи управління оборотними активами доцільно враховувати політику фінансування його оборотних активів.

Для проведення оцінки джерел фінансування на попередньому етапі доцільно здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз капіталу досліджуваного торговельного підприємства, що дозволить визначити основні тенденції зміни його обсягів, а також співвідношення фінансових ресурсів, за рахунок яких в тому числі відбувається формування оборотних активів підприємства. За аналізований період обсяги капіталу постійно зростали. Так, у 2010 році темп приросту загального обсягу капіталу збільшився на 7,61%, а в 2011 році на 1,6%. Цьому сприяло зростання стійкими темпами власного капіталу (середній приріст склав 6%). Частка власного капіталу в середньому за аналізований період склала 78%. Ці показники є індикатором стійкого фінансового становища досліджуваного підприємства, що в свою чергу дозволяє маневреніше використовувати власний капітал. З іншого боку, високий відсоток власного капіталу не сприяє зростанню фінансової рентабельності підприємства.

Обсяги позикового капіталу ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» в середньому за аналізований період зменшились на 3%. Впродовж аналізованого періоду використання довгострокового капіталу не здійснювалось. Зменшення обсягів позикового капіталу відбулось за рахунок зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, питома вага, якої в середньому становила 22%. За досліджуваний період підприємство не використовувало у своїй діяльності банківське кредитування. Незначно збільшились обсяги короткострокових зобов'язань за розрахунками: в 2011 році на 10,6%, що в тому числі пов'язано із зростанням витрат на оплату праці, з авансів одержаних.

Аналізуючи склад джерел фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», можна зробити висновок про те, що основну частку в загальному обсязі джерел фінансування займає власний оборотний капітал. Так, за аналізований період частка власного оборотного капіталу становила від 70% до 76%. Обсяги власного оборотного капіталу поповнюються в основному за рахунок чистого прибутку та стійких пасивів. Іншу групу джерел фінансування оборотних активів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» становлять позикові кошти, обсяг яких на початок досліджуваного періоду становив 29,4 %, а на кінець досліджуваного періоду – 23,3%. Найбільшу питому вагу в складі позикових джерел фінансування оборотних активів займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. В середньому дана стаття фінансування займала 23%. Частка фінансування за рахунок розрахунків та інших короткострокових пасивів залишалась впродовж аналізованого періоду незмінною і становила в середньому 3%, а її темп приросту даної статті фінансування становив в середньому 10%.

За досліджуваний період підприємство використовує компромісну модель фінансування оборотних активів. Тобто за рахунок власного капіталу фінансується майже вся постійна частина оборотних активів. За рахунок

такого підходу до фінансування активів підприємство забезпечує собі високий рівень фінансової стійкості, що особливо важливо в сучасних умовах господарювання.

Дослідження ефективності формування та використання оборотних активів дозволило зробити наступні висновки. Управління оборотними активами підприємства пов'язане з конкретними особливостями формування його операційного циклу. На підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» відбувається зменшення періоду обороту всіх оборотних активів: період обороту зменшився з 278 днів у 2009 році до 206 днів у 2011 році. Підтвердженням підвищення ефективності управління оборотними активами на досліджуваному торговельному підприємстві є скорочення тривалості операційного циклу, який скоротився у 2010 році порівняно з попереднім періодом на 42 дні, а у 2011 році порівняно з попереднім періодом на 31 день.

Аналітичне дослідження стану ефективності управління оборотними активами передбачає оцінку збалансованості змін обсягів прибутку підприємства та його оборотних активів. На підприємстві за досліджуваний період показник рентабельності реалізації залишився практично незмінним -- 4% , а показник рентабельності оборотних активів збільшився за досліджуваний період на 0,4 і становив 7,5%. Порівнюючи дані показники з середньогалузевими можна стверджувати, що на досліджуваному підприємстві показники рентабельності є вищими.

Доцільним є дослідження зміни рентабельності оборотних активів за рахунок наступних факторів: рентабельності реалізації та швидкості обороту оборотних активів. У 2010 році порівняно з 2009 роком за рахунок збільшення оборотності оборотних активів на 0,23 пункти рентабельність оборотних активів збільшилась на 1,81%. За рахунок збільшення рентабельності реалізації на 3,3 пункти рентабельність оборотних активів зросла на 4,36%. В цілому порівняно з 2009 роком рентабельність оборотних

активів збільшилась на 6,17%. У 2011 році порівняно з 2010 роком відбулось зниження показника рентабельності оборотних активів на 4,86%.

Для оцінювання ліквідності та платоспроможності досліджуваного торговельного підприємства доцільно обчислити та співставити в динаміці та з критеріальними значеннями коефіцієнти ліквідності (платоспроможності). Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на досліджуваному підприємстві знаходиться в межах 0,26-0,45. Оскільки рекомендоване значення даного показника 0,2-0,25, то можна стверджувати, що підприємства має достатній рівень негайної платоспроможності. Проміжний коефіцієнт покриття на досліджуваному торговельному підприємстві коливається в межах 1,74-2,79, що підтверджує зроблений раніше висновок про високий рівень платоспроможності підприємства (оптимальне значення цього показника знаходиться в межах 0,7-0,8).

Загальна потреба підприємства в активах визначається як сума планового обсягу всіх їх складових. Загальна потреба в оборотних активах ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» у 2012 році становить 948,25 тис.грн. Таким чином приріст обсягу оборотних активів становить 11,35 тис.грн. В плановому періоді на підприємстві відбувається збільшення рентабельності реалізації товарно-матеріальних цінностей на 2,18%. Проте відбувається зменшення рентабельності реалізації оборотних активів в цілому на 0,53%. У плановому періоді найбільшу питому вагу у складі джерел фінансування оборотних активів -- 79%, займають власні оборотні кошти. Позикові кошти, до складу яких входять кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та інша поточна заборгованість становлять 20,71% від загального обсягу джерел фінансування. Тобто на підприємстві зберігається компромісна політика фінансування оборотних активів.

Для підвищення ефективності механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства пропонується: дотримуватись принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами, які задовольняють як

постачальників, так і покупців, а саме встановлення прийнятних термінів платежу та використання доцільних форм розрахунків із партнерами; виявлення фінансових можливостей надання підприємством товарного кредиту; визначення суми оборотних активів, що відволікаються у дебіторську заборгованість за товарним кредитом; визначення складу й оцінки дебіторів, що отримують товарний кредит; лімітування розміру товарного кредиту, що надається. Також пропонується підвищити ефективність управління товарними запасами з метою підвищення прибутковості діяльності, запровадження додаткової послуги банку, пов'язаної з управлінням рахунками підприємства. Запровадження на підприємстві запропонованих заходів, а також організація належного рівня якості інформаційного бази має позитивно позначитись як на ефективності управління оборотними активами, так і вартості підприємства, складовою майна якого вони є.

На основі дослідження політики управління оборотними активами на ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», визначено наступні завдання, які необхідно вирішити для прискорення оборотності оборотних активів у майбутньому періоді: оптимізація дебіторської заборгованості; оптимізація грошових потоків у часі; скорочення періоду обороту товарних запасів.

Підвищення ефективності управління товарно-матеріальними цінностями передбачає проведення наступних заходів: своєчасне виявлення проблем зі збутом та оперативне їх вирішення; запровадження регулярного контролю показників ефективності використання товарних запасів; визначення оптимального обсягу партії замовлення; вибір вигідних умов розрахунків за придбані товари.

Підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю передбачає оптимізацію обсягів дебіторської заборгованості; підвищення швидкості погашення дебіторської заборгованості; забезпечення якості

дебіторської заборгованості; захист дебіторської заборгованості від знецінення. Забезпечення необхідної якості дебіторської заборгованості ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ» можна здійснити шляхом формування стандартів оцінки покупців і диференціації умов надання кредиту, що є частковою запорукою її погашення у встановлений термін. Захисту дебіторської заборгованості від знецінення сприяє застосування в якості важливої умови договору поставки або купівлі-продажу товарів на умовах відстрочки платежу розміру та порядку сплати штрафних санкцій за несвоєчасну оплату. Щодо заходів по управлінню швидкістю погашення дебіторської заборгованості доцільним є застосування процедури інкасації дебіторської заборгованості та побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості. У складі цієї процедури повинні бути передбачені строки й форми надання попереднього й наступного нагадувань покупцям про дату платежів. Для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на досліджуваному підприємстві ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ», рекомендуємо використати метод ABC-аналізу. Результатом аналізу повинні стати списки боржників, з якими необхідно працювати, застосовуючи різні заходи впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Л.М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства / Л.М. Бабич // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №9. – С.12–23.
2. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К. : Знання, 2014. – 263 с.
3. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента / И.Т. Балабанов. – 2-е изд. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 528 с.
4. Балдинюк А.Г. Управління фінансуванням оборотних активів торговельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 – Економіка торгівлі та послуг / А.Г. Балдинюк. – К.: КНТЕУ, 2005.– 23 с.,с.9
5. Бетехтіна Л.О. Економічна сутність оборотних активів підприємства / Л.О. Бетехтіна // Держава і регіони. – Серія. Економіка і підприємництво. – 2012. - № 6. – С. 378-381.
6. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп. / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2011. – 656 с.
7. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – М. : Ника-Центр, 2000 – 656 с.
8. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. – Київ : Інвестиції: практика та досвід. – 2008.- № 4.- 40-44 с.
9. Бородавкін А.Н. Методологічні основи управління оборотними активами / А.Н. Бородавкін // [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/179/knp179_31-33.pdf
10. Бочаров В.В. Современный финансовый менеджмент / В.В. Бочаров. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.

11. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: підручник; пер. з англ. / Є.Ф. Брігхем. – К. : Молодь, 2013. –1000 с.
12. Бурбело О.А. Оцінка ефективності використання оборотних активів / О.А. Бурбело, О.І. Зуєва // Економіка АПК. – 2014. – №11. – С.50-53.
13. Василенко Л. Т. Фінанси підприємств у схемах і таблицях: наочний навч. посіб. / Л. Т. Василенко, Л. В. Гут, О. П. Оксеєнко. – К. : Дакор, 2015. – С. 65.
14. Власова Н.О. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі / Н.О. Власова, М.В. Чорна, О.В. Михайлова // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №8. – С.156-163.
15. Власова Н.О. Формування оптимальної структури капіталу у підприємствах: монографія / Н.О. Власова – Х. : ХДУХТ, 2006 – 160 с.
16. Вовк В.А, Бугай О. О.Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка/ В.А. Вовк, О.О. Бугай // Галицький економічний вісник. – 2016.– №3. – С. 169–173.
17. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник / М. В. Володькіна. –К. : Центр навчальної літератури, 2015. – 196 с.
18. Гончаров А.Б. Фінансовий менеджмент: навч. посібн. / Гончаров А.Б. –Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2013. – 240 с.
19. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // ВВР України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
20. Губарик О.М. Оборотні активи в управлінському обліку підприємства / О.М. Губарик // АгроСвіт. – 2013. – № 20. – С.25-28.
21. Гусева О. Оцінка джерел фінансування поточних активів торговельних підприємств / О. Гусева // Торговля і ринок України: Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування. Випуск 10. Том 3. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2011. – С.159-168.

22. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності / Т.А. Демченко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №9. – 227 с.

23. Демченко Т.А. Економічна суть оборотних активів і проблеми їх визнання й класифікації / Т.А. Демченко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №12. – С.175-180.

24. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств / Г. Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2012. – 268с.

25. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 768 с.

26. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К. : Знання, 2014. – 485 с.

27. Ковальчук Н.О. Нормування оборотних активів як одна з передумов підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств / Н.О. Ковальчук // Фінансово-економічне, обліково-аналітичне та організаційно-правове забезпечення відтворювальних процесів на шляху до економіки знань: матеріали Міжнар. наук. - практ. інтернет-конф. (25.26 лист. 2016 р., Чернівці) / МФУ, БДФА [та ін.]. – Чернівці:, 2016. – С.277-279.

28. Ковальчук Н.О. Особливості управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах / Н.О. Ковальчук // Науковий вісник. Економічні науки: [зб. наук.пр.] / МФУ, БДФА; [гол.ред.В. В. Прядко – Чернівці: Золоті литаври, 2013. – Вип.1. – С.99-107.

29. Колодяжна К.А. Управління оборотними коштами і їхня роль в діяльності торгових підприємств / К.А. Колодяжна // Торгівля і ринок: збірн. наук. праць. – 2009. – вип. 28. Т.2. – С.76-82.

30. Колчина В.В., Волкова О.Н. Аналіз фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством / В.В. Колчина, О.Н. Волкова // Економіка, фінанси, право. – 2013. – №6. – С. 71-74.

31. Колчина Н.В. Финансы предприятия : учебник для вузов / Н.В. Колчина, Г.Б. Поляк, Л.П. Павлова. – 2-е изд. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 447 с.
32. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: підручник. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 520 с.
33. Крейнина М.Н. Финансовый менеджмент / М.Н. Крейнина. – М.: Дело и сервис, 2006. – 304 с.
34. Кручанова Ю.А. Некоторые подходы к классификации оборотных активов / Ю.А. Кручанова // Учет и статистика. – 2008. – №12. – С. 109-104.
35. Ламбен Ж.Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок. / Ж.Ж. Ламбен. – СПб : Питер, 2005. – 800 с.
36. Лахтіонова, Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: навчальний посібник / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2015. – 388 с.
37. Мазаракі А.А. та ін. Економіка торговельного підприємства: підручник / А.А. Мазаракі. Під ред. Проф. Н.М.Ушакової – К. : Вид-во «Хрещатик», 1999. – 800 с.
38. Маргасова В.Г. Аналіз існуючих методів управління оборотними активами підприємства / В.Г. Маргасова // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. Зб. наук. пр. – 2017. – Вип. № 1 (20). – С. 254–259.
39. Марченко О. І. Фінансові аспекти ділової активності підприємств / О. І. Марченко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 136-143.
40. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності / К.С. Мельничук // Наука й економіка. – 2012.– № 4(16). – Т. 2. – С.108-112.
41. Носов П.Л. Сучасна класифікація оборотних активів / П.Л. Носов, Г.І. Купалова // Економіка і держава. – 2012. – № 7. – С. 43-46.

42. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

43. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко та ін. – К. : ЦУЛ, 2012. – 528 с.

44. Осовська Г.В. Основи менеджменту / Г.В. Осовська, О.А. Осовський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-125.html>

45. Податковий кодекс : Закон України від 23.12.2010 № 2856-VI // ВВР України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

46. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2012. – 552 с.

47. Поляк Г. Б. Финансовый менеджмент / Г. Б. Поляк. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 527 с.

48. Раицкий К.А. Экономика предприятия / К.А. Раицкий. – М. : Маркетинг, 2009. – 321 с.

49. Римарчук А. М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація / А. М. Римарчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – №7(110). – С. 64-70.

50. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька – К. : Знання, 2014. – 662 с.

51. Савчук В. П. Управление финансами предприятия: учебный курс / В. П. Савчук. – М. : БИНОМ, 2013. – 480 с.

52. Соломатин А.Н. Экономика и организация деятельности торгового предприятия / А.Н. Соломатин – 2-е изд. – М. : Инфра-М, 2007. – 292 с.

53. Сословський В.Г. Вибір методу планування оборотних активів підприємств / В.Г. Сословський, І.О. Лисненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_2/part1/24.pdf
54. Стоянова Е. С. Фінансовий менеджмент: теорія і практика : посібн. / Е. С. Стоянова. – М. : Перспектива, 2012. – 656 с.
55. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. посібн. / В. М. Сутормін, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова. – К. : Либідь, 2013. – 247 с.
56. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посібн. / О. С. Філімоненков. – К. : МАУП, 2014. – 328 с.
57. Фінансовий словник / за ред. А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2012. – 587 с.
58. Филипенко О.М. Сучасні підходи до визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / О.М. Филипенко, М.В. Стаднік // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 1.- С.50-56.
59. Чубка О.М. Оцінка методів управління оборотними активами промислових підприємств / О.М. Чубка, О.М. Рудницька // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2485/1/64.pdf>
60. Чухно І.С. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства // І.С. Чухно, С.В. Рилєєв. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/udoskonalennya-obliku-kontrolyu-i-analizu-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva>.
61. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: навч. посібн. / В.М. Шелудько. – К. : Знання-Прес, 2012. – 535 с.
62. Шестерикова Е.Н. Реинжиниринг бизнес-процессов в системе управления оборотным капиталом промышленного предприятия // Экономические науки. – 2015. – №36. – С. 33-37.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ретроспектива балансових звітів ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2015-2017 рр.

тис.грн

АКТИВ	на 1.01.201 5р.	на 1.01.201 6р.	на 1.01.201 7р.	на 1.01.2018 р.
I.Необоротні активи				
Нематеріальні активи				
первісна вартість				
накопичена амортизація				
Незавершені капітальні інвестиції				
Основні засоби	282,4	262,5	235,6	192,5
первісна вартість	746,2	739,6	792,1	571,7
знос	463,8	457,1	536,5	379,2
Інвестиційна нерухомість				
Довгострокова дебіторська заборгованість				
Відстрочені податкові активи				
Інші необоротні активи				
Усього за розділом I	282,4	262,5	235,6	192,5
II.Оборотні активи				
Запаси	352,4	378,4	482,9	438,5
Векселі одержані				
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	278,3	311,7	285,4	342,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	19,8	11,7	48,7	35,9
з бюджетом	11,2	16,8	13,1	12,9
у тому числі з податку на прибуток				
Інша поточна дебіторська заборгованість	20,9	21,3	22,4	20,4
Поточні фінансові інвестиції				
Гроші та їх еквіваленти	56,9	84,2	83,5	78,6
Витрати майбутніх періодів				
Інші оборотні активи	1,7	2,9	4,3	5,1
Усього за розділом II	741,2	827,0	940,3	933,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	1023,6	1089,5	1175,9	1126,0

Продовження додатку А
тис.грн.

ПАСИВ	на 1.01.2009р.	на 1.01.2010р.	на 1.01.2011р.	на 1.01.2012р.
I. Власний капітал				
Зареєстрований капітал	270,8	270,8	270,8	270,8
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	531,7	579,7	645,0	680,0
Неоплачений капітал	0,0	0,0	0,0	0,0
Вилучений капітал				
Усього за розділом I	0,0	0,0	0,0	0,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Довгострокові кредити банків				
Інші довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0	0,0
Довгострокові забезпечення	0,0	0,0	0,0	0,0
Цільове фінансування	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього за розділом II	0,0	0,0	0,0	0,0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків				
довгостроковими зобов'язаннями				
товари, роботи, послуги	193,2	207,2	225,9	137,0
розрахунками з бюджетом	4,1	5,3	2,2	4,1
Поточні забезпечення	11,5	11,1	15,8	9,0
Інші поточні зобов'язання	12,3	15,4	16,2	25,8
Усього за розділом III	221,1	239,0	260,1	175,9
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
	0,0	0,0	0,0	0,0
БАЛАНС	1023,6	1089,5	1175,9	1126,7

Додаток Б

Ретроспектива звітів про фінансові ТОВ «ЦЕНТР ЕЛЕКТРОННИХ
ТЕХНОЛОГІЙ» за 2013-2017 роки

тис.грн.

Найменування показника	За 2015 рік	За 2016 рік	За 2017 рік
1	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1027,5	1361,8	1659,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	929,85	1084,9	1454,56
Валовий: прибуток	97,65	276,90	204,63
збиток	0,00	0,00	0,00
Інші операційні доходи	157,60	122,30	149,80
Адміністративні витрати	76,10	108,90	110,20
Витрати на збут	112,30	140,50	147,70
Інші операційні витрати	2,80	4,70	5,20
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	64,05	145,10	91,33
збиток			
Дохід від участі в капіталі			
Інші фінансові доходи			
Інші доходи			
Фінансові витрати			
Втрати від участі в капіталі			
Інші витрати			
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	64,05	145,10	91,33
збиток			
Витрати (дохід) з податку на прибуток	11,53	26,12	16,44
Чистий фінансовий результат: прибуток	52,52	118,98	74,89
збиток			

